

HAWAII TOURISM
AUTHORITY

PAPAHANA
HO'OKELE
2020-2025

PAPA KUHIKUHI

‘ŌLELO MUA 1

HŌ‘ULU‘ULU PAPAĤANA HO‘OKELE 2

HO‘OLAUNA 4

KE KUMU O KĒIA PAPAĤANA HO‘OKELE
KA PILINA O KA PAPAĤANA HO‘OKELE ME KE KĀNĀWAI HO‘OLĀLĀ MOKU‘ĀINA
KE ALA NU‘UKIA
KA NU‘UKIA

KE KĀLAILAI KŪLANA ‘OIHANA HO‘OKIPA O HAWAI‘I 8

NĀ MANA‘O NO KA ULU O KO KE KE‘ENA KULEANA HOKONA NO HAWAI‘I
NĀ MANA‘O NO KA ULU O KO KE KE‘ENA KULEANA MĀLAMA
‘ĀINA HO‘OKIPA

KA ‘I‘O O KA PAPAĤANA HO‘OKELE 16

KA WEHEWEHENA O NĀ ‘ŌLELO I HO‘OHANA ‘IA MA KĒIA PALAPALA
NĀ KAHUA HO‘OKELE ME NĀ KOHO HO‘OKŌ HO‘OKELE O KE KE‘ENA
KE KŪKULU WAIWAI KŪLOHELOHE
KE KŪKULU MO‘OMEHEU HAWAI‘I ‘ŌIWI
KE KŪKULU KAIĀULU
KE KŪKULU HOKONA
KE KOI MĀLAMA ALOHA+

‘O ka papahana ho‘okele ‘elima kēia a ke Ke‘ena Kuleana Ho‘okipa O Hawai‘i. No nā makahiki 2016-20 ka papahana ho‘okele hope i ‘āpono ‘ia.

MA KA PALE PUKE:

He ‘āina kahi i ‘ike ‘ia ka inoa a me ke kumu o kēlā me kēia mea, kumu a pa‘a ho‘i i kona ‘ano iho nō. Kahi o nā kūpuna me ka ‘ike kūhohonu no ke ao kūlohelohe me ke ao kanaka, nā kūpuna ho‘i e ho‘omana‘o ‘olu‘olu mai ana me he makani e pā aheahe maila e pili ana i ke ala a lākou i kīpapa mua mai ai. Ma ka ‘imi ‘ana i nā pahuhopu o nā makahiki ‘elima e hiki mai ana, e ho‘omana‘o like kākou i ka ‘ōlelo a kahiko: “na wai ho‘i ka ‘ole o ke akamai, he alanui i ma‘a i ka hele ‘ia e o‘u mau mākuā?”

‘Ōlelo Mua

Mai ka ho’okumu ‘ia ‘ana ma ka makahiki 1998, kuhikuhi ‘ia ka hana a ke Ke’ena Kuleana Ho’okipa o Hawai‘i e nā papahana ho’okele kū i ka manawa. Ma hope o ka holo ‘ana o nā makahiki mua he kanakolu, he pane kēia papahana ho’okele i ka huina malihini nui loa i ‘ike ‘ole ‘ia ma mua, ka ‘enehana hou, a me nā mea hou e ho’ā‘o ai pau pū me nā ālaina hou.

Pa‘a na‘e ke ala nu‘ukia o ke ke‘ena: “E ho’okele ‘ia ka ‘oihana ho’okipa o Hawai‘i ma ke ‘ano kū i nā pahuhopu pahuhopu laulā waiwai, nā ku‘una mo‘omeheu, ka mālama ‘ana i nā waiwai kūlohelohe, ka ‘i‘ini kaiāulu, me nā pono o ka ‘oihana ho’okipa.” He hō‘ike kēia palapala i ko mākou hō‘oia hou i ia ala nu‘ukia, me ka ho‘onui pū ‘ana i ke kālele aku i ka ho‘oponopono i nā hopena o ka ‘oihana ho’okipa. He kāko‘o kēia kālele hou ‘ana i ka ho’okā‘oi no nā malihini kipa mai a me ka nohona o nā kama‘āina o Hawai‘i. Ma ka ‘imi ‘oi kelakela no nā malihini me nā kama‘āina pū kekahi e lanakila mau ai ka ‘oihana ho’okipa.

He kuleana nui kēia ala nu‘ukia, ‘a‘ole na‘e e ‘auamo ho’okahi ‘ia e ko mākou ke‘ena. Ua komo i loko o kēia palapala ka mana‘o o nā kānaka he nui me ke kuleana no ka ‘oihana ho’okipa ma Hawai‘i. Ma ke alu like ‘ana me nā ke‘ena aupuni, ‘ahahui, a kanaka aloha nui i kēia pae‘āina, i ko mākou mana‘o, he mana ho‘oulu pono ko ka ‘oihana ho’okipa no ka wā e hiki mai ana.

HŌ‘ULU‘ULU PAPAĦANA HO‘OKELE

KA ULU O NĀ KULEANA O KE KE‘ENA KULEANA HO‘OKIPA O HAWAI‘I

Ua ho‘okumu ‘ia ke Ke‘ena Kuleana Ho‘okipa o Hawai‘i e ke Kānāwai 156 o ke Kau ‘Aha‘ōlelo 1998. Ma ia kānāwai i helu ‘ia nā kuleana a me nā koina, e like me:

- **KA HO‘OLĀLĀ A HO‘OKELE.** He palapala kēia e ho‘okele ana i ke ke‘ena a i ka makahiki 2025 ma loko nō o kona mana kānāwai, palena, mo‘okālā, a kuleana ho‘okele. Nui nā ‘ahahui a me nā ke‘ena aupuni ‘ē a‘e e pahu ana i ka ‘oihana ho‘okipa ma nā ‘ano i hiki ‘ole ke kāohi ‘ia e ko mākou ke‘ena. Hāpai na‘e kēia palapala i nā ala e komo pū ai kēia ke‘ena me ia mau ‘ahahui a ke‘ena ‘ē a‘e no ka ho‘okele pono ‘ana i ka ‘oihana.
- **KA MO‘OMEHEU HAWAI‘I ‘ŌIWI.** Koi kānāwai ‘ia ka mālama, ke kākō‘o, a me ka paipai i ka nani o ka mo‘omeheu a me ke kaiāulu Hawai‘i ‘ōiwi ma nā mahele like ‘ole o ka ‘oihana ho‘okipa.
- **KA HOKONA & MĀLAMA ‘ANO.** ‘O kēia ke kuleana nui o ke ke‘ena i nā makahiki i hala, a e mau ana nō ke kia o ka no‘ono‘o.

Paipai pū ke kānāwai i ke ke'ena e ho'omōhala a ho'okumu i nā papahana e hō'ume'ume ana i nā malihini, e ho'oikaika ana i ka nohona kama'āina, a e maka'ala ana i nā hopena mahu'i 'ole 'ia o ka 'oihana ho'okipa.

Ma nā makahiki i pau iho nei, 'oi aku ka wikiwiki o ka ulu 'ana o ka heluna malihini ma mua o ka ho'olilo kālā malihini, a ua emi iho ke kākō'o o nā kama'āina i ka 'oihana ho'okipa. No ia mau kumu e kālele nui nei ke ke'ena i kona kuleana mālama iā Hawai'i ma o ka **mālama 'āina ho'okipa**. 'O ka papahana ho'okele mua kēia e 'imi ana i ka ha'alele iki ana i ka hokona me ke kālele 'ana a'e i ka mālama 'āina ho'okipa.

Kālele nui 'ia ke kākō'o i nā papahana mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi, nā papahana kaiāulu, nā papahana o nā mo'omeheu like 'ole ma Hawai'i, a me nā papahana mālama waiwai kūlohelohē – pau pū me nā papahana ho'ona'auao i nā malihini no ko lākou palekana a mau kuleana ho'i.

Ho'okuleana kānāwai 'ia ke ke'ena' e maka'ala, noi'i, a pane i nā kumu ho'opii i pili i ka 'oihana ho'okipa i hāpai 'ia. A hiki i kēia, ua pane pōnolu ke ke'ena i ia 'ano kumu ho'opii. Ma kēia hope aku, e 'imi ana ke ke'ena i ke ka'ina hana kūhelu e ho'oponopono ai i ia mau pilikia, ke kono 'ia e ka 'aha'ōlelo me ke kākō'o pū ho'i o nā kaiāulu i pili.

KA HO'okele & KA HANA Kūpono

Ua ho'onohonoho hou 'ia ke ke'ena ma luna o 'ehā mau "Kūkulu" i hua maila ma o ka noi'i me nā hana lawelawe 'ē a'e. Ho'okumu kēia palapala i kekahi pahuhopu laulā no kēia me kēia Kūkulu.

NĀ WAIWAI Kūlohelohē

Hō'ihi 'Ia Nā Waiwai Kūlohelohē A Mo'omeheu

E kākō'o 'ia nā papahana e ho'oulu a mālama ana i nā waiwai kūlohelohē me nā wahi pana o Hawai'i i mea e 'oi a'e ai i ke 'ano o ka nohona o nā kama'āina a me nā malihini kipa kekahi.

KA MO'omeheu Hawai'i 'ōiwi

E Kākō'o 'Ia Ka Mo'omeheu A Me Ke Kaiāulu Hawai'i 'ōiwi

E ho'oulu 'ia ke 'ano laha 'ole a maika'i o ka mo'omeheu a me ke kaiāulu Hawai'i 'ōiwi ma o nā hanana kū i ke 'ano Hawai'i 'ōiwi no nā kama'āina a me nā malihini.

KE Kaiāulu

E Ho'oulu Ka 'Oihana Ho'okipa A Me Nā Kaiāulu Kekahi I Kekahi

E hō'ōia i ke kahe 'ana o nā pōmaika'i o ka 'oihana ho'okipa i nā kama'āina a me nā kaiāulu ma o ke kākō'o aku i nā papahana i pūlama 'ia e ke kaiāulu e kū ana i ke 'ano o ka 'āina ho'okipa; me ho'olaha 'ana i ia mau papahana a hanana i nā kama'āina me nā malihini; ka ho'oikaika 'ana i ka pilina o nā kama'āina me nā malihini; a me ke kūkulu pilina 'ana no ka ho'oulu a ho'oikaika 'ana ho'i i nā limahana 'oihana ho'okipa a me ke kaiāulu.

KA HOKONA

Ho'onui I Nā Hana A Ka 'Oihana Ho'okipa

E alaka'i, ho'omalua, a hāpai a'e i ke kūlana o ke 'ano o Hawai'i a puni ke ao ma ke 'ano kū i ka 'āina ho'okipa, kū i ka 'oia'i'o, a e hana alu like 'ia; kālele i nā mo'omeheu like 'ole, nā kaiāulu like 'ole, a me ke ao kūlohelohē; a kākō'o i ka waiwai o Hawai'i.

Ma lalo o ka pahuhopu laulā o kēia me kēia Kūkulu, ho'opa'a kēia palapala i nā pahuhopu a me nā ana e 'ike 'ia ai ka holomua.

Na kēia mau Kūkulu e kākō'o i ka 'ōnaehana mālama 'āina ho'okipa, me nā Kuhikuhi Ko'iko'i a 'ehā e ana ana i ka maika'i o ka hana a ke ke'ena.

- Ka 'Olu'olu O Ke Kama'āina
- Ka 'Awelike Kālā Ho'olilo A Ka Malihini
- Ka 'Olu'olu O Ka Malihini
- Ka Huinanui Kālā Ho'olilo A Ka Malihini

¹ Kānāwai Ho'oponopono Hou o Hawai'i (HRS) §201B-3(a)(23)

1

HO‘OLAUNA

Ua hō‘ea ka manawa e pono ai ka ho‘okaualewa hou ‘ana i nā mea nui. ‘Ike ‘ia ka hopena maika‘i ‘ole o ka ‘imi mau ‘ana i ka ho‘onui i ka heluna malihini ma ke ao kūlohelohe a me nā kaiāulu, ‘o ia ho‘i nā kumu e kīpa mai ai ka malihini.

No ia kumu e kālele nei ke Ke‘ena Kuleana Ho‘okipa o Hawai‘i i ka **mālama ‘āina ho‘okipa**, ‘o ia ka kahua o kēia Papahana Ho‘okele 2020-2025.

Ua hāpai ‘ia ka mālama kaiāulu, ka mo‘omeheu Hawai‘i ‘ōiwi, ka ho‘ona‘auao limahana, a me nā nīnūnē ‘ē a‘e ma nā papahana ho‘okele ma mua mai. Ma kēia papahana ho‘okele na‘e, nui a‘e ke kālele a me nā kumuwaiwai e kele ana i kēia mau kumuhana.

Ma lalo o ke kāmāwai², kālele ke Ke‘ena Kuleana Ho‘okipa o Hawai‘i ma ka hokona. Pehea lā e holomua ai ka hana hokona ke mālama ‘ole ‘ia nā kumuwaiwai e ‘ume ana i nā malihini e kīpa mai – ‘o ka ‘āina, ‘o ka mo‘omeheu, a ‘o nā kaiāulu ho‘i? ‘O ka ‘imi i ka ho‘opuka hou ‘ana i kālā hou no ia mau kumuwaiwai, he ho‘oikaika ia iā Hawai‘i, a he ho‘opakele ia i nā wā kūlanalana o ka waiwai.

1.1 KE ‘ANO A ME KE KAHUA O KĒIA PAPAĀHANA HO‘OKELE

E like me nā papahana ho‘okele ma mua mai, e ‘ike ‘ia kēia papahana ho‘okele ‘o ia ke kumu e nānā ai ke Ke‘ena Kuleana Ho‘okipa o Hawai‘i i ka lawelawe ‘ana i kā lākou mau hana kū i ke kāmāwai i nā makahiki ‘elima e hiki mai ana.

² HRS 201B-3(15)

Kuana‘ike Laulā: He pōmaika‘i ka ulu ‘ana o ka ‘oihana ho‘okipa no ka mea ulu pū ho‘i nā hana waiwai a me nā kūlana hana. ‘O ka mea ‘āpiki, ‘o ia nō nā kuleana e ‘auamo ‘ia e nā ‘āina ho‘okipa.

(World Travel & Tourism Council, McKinsey & Company, “Coping with Success: Managing Overcrowding in Tourism Destinations,” Kēkēmapa 2017)

Ma lune o ka makahiki 2019 i ho'omaka ai ka ho'olālā 'ana i kēia palapala ma nā hālāwai ma kēlā me kēia mokupuni i mea e kūkākūkā ai i ke kālele hou ma ka mālama 'āina ho'okipa.

Ua ho'omōhala nā limahana o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā kāmua o nā pahuhopu laulā, nā pahuhopu hāiki, a me nā koho ho'okō ho'okele. Na ke Kōmike Noi'i Papahana Ho'okele i nā'ana a loihape, a laila ua ka'ana 'ia me 50 kanaka a puni Hawai'i mai ke kaiāulu, ka 'oihana ho'okipa, a me ke aupuni. Me nā mana'o o ia mau kanaka loiloi ho'i i ho'oponopono hou ai ke ke'ena a me ke kōmike, a loa'a mai ka 'i'o o ka papahana ho'okele ma ka Mahele 3.

Ke noi'i nei ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā lako e ana ai i ka holomua o kēia mau nīnūnē, e like me ka 'A'a Aloha+, ke anamana'o 'Olu'olu O Ke Kama'āina, a me nā loiloi 'āina ho'okipa.

1.2 KA PILINA O KA PAPAHAHA HO'okele ME KE KĀNĀWAI HO'OLĀLĀ MOKU'ĀINA

Paepae 'ia ma ke Kānāwai Ho'olālā Moku'āina 1978 (HRS §226) nā pahuhopu hāiki waiwai, pili kaiāulu, a pili ho'ohana 'āina. Komo pū nā kulekele no ka ho'oulu 'ana i ka ikaika o ka 'oihana ho'okipa (HRS §226-103). 'A'ole nō i nui nā loli o ia mau mana'o laulā i pili i ka 'oihana ho'okipa ma ke kānāwai no ka 'oihana ho'okipa ma nā makahiki 40 ma hope mai.

Koi 'ia nā ke'ena Moku'āina a pau e ho'okō i nā kulekele o ke Kānāwai Ho'olālā Moku'āina. Me ia mana'o e kū ai ia kānāwai 'o ia ka palapala kumu e nānā ai ko ka moku'āina, a ho'omaopopo ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i ke kuleana ho'okō ma o ka hana 'ana i kēia papahana ho'okele.

Hō'ike 'o Kī'i 1 i ka pilina o ke Kānāwai Ho'olālā Moku'āina me nā palapala a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

Ma nā papahana ho'okele o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i e hō'ike 'ia ai nā pahuhopu laulā, nā kahua ho'okele, nā koho ho'okō ho'okele, nā pahuhopu hāiki, nā koina ana, a me nā hana ho'okō; he mau mana'o alaka'i ia e ho'okele ana i ka hana a me nā kumuwaiwai o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

Ma luna o ke kahua o ka Papahana Ho'okele, kūkulu 'ia ka papahana lawelawe kū makahiki o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i (ma lalo o ka Papahana Hokona Ho'okipa ma ke Kī'i 1). Ho'ohui 'ia ana paha nā hana kiko'i ma kēlā me kēia Papahana Hokona.

Ho'olaha ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā hana ma o ka Palapala Hō'ike Kūmakahiki i ka 'Aha'ōlelo o Hawai'i. He hō'ike ia i ke kālā i ho'olilo 'ia, a he loiloi ia i nā pahuhopu i kō, ana 'ia me nā ana i palapala 'ia ma ka Papahana Ho'okele o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i a me ka Papahana Hokona 'Oihana Ho'okipa.

KA PILINA O KO KA MOKU'ĀINA HO'OKŌ 'ANA I NĀ PAHUHOPU HO'OU LU 'AE'ŌIA A KA 'AHA AUPUNI HUIPŪ'IA

Kāko'o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā Pahuhopu Ho'oulu 'Ae'ōia a 17 a ka 'Aha Aupuni Huipū'ia, a me ka Papahana Ho'oulu 'Ae'ōia 2030 o ia 'aha. E paipai ana ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i e hahai ka 'oihana ho'okipa i ka papahana 'o ia ho'i ka 'A'a Aloha+, 'o ia nō ko Hawai'i ala e hō'ea ai i nā Pahuhopu Ho'oulu 'Ae'ōia a ka 'Aha, keu aku nā pahuhopu pili i ka ikehu, ka ho'oulu 'ai kūloko, a me ka wai:

- Ka Ikehu Ho'omau Hou Aloha+:
Ka mālama ikehu pā'oihana
- Ka Ho'oulu 'Ai Kūloko Aloha+:
Ka ho'oulu a 'ai 'ana i ka 'ai kūloko
- Ka Mālama Kumuwaiwai Kūlohelohe Aloha+:
Ka ho'opakele 'āina kumu wai me nā lāhulu 'ōiwi

Kī'i 1: Nā Papahana A Me Nā Palapala o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i

Nā Mahele Pili 'Oihana Ho'okipa O Ke Kānāwai Ho'olālā Moku'āina
HRS §226-8

Papahana Ho'okele o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i

He 5+ makahiki ka papahana me ka nu'ukia laulā, nā pahuhopu hāiki, a me nā ana hopena.

Papahana Hokona 'Oihana Ho'okipa

He palapala kūmakahiki ia, a ho'okomo 'ia nā hana kiko'i a me nā ana e 'ike ai i ka ho'okō pono 'ia o nā hana.

Hō'ike Kūmakahiki I Ke Kia'āina A Me Ka 'Aha'ōlelo

Hō'ike 'ia nā ana a ka Papahana Ho'okele a me ka Papahana Hokona, a me ke kālā i ho'olilo 'ia, me ka loiloi i nā papahana i ho'olako 'ia

KE ALA NU'UKIA

E ho'okele 'ia ka 'oihana ho'okipa o Hawai'i ma ke 'ano kū i nā pahuhopu ho'oulu waiwai, nā ku'una mo'omeheu, ka mālama waiwai kūlohelohe, ka 'i'ini kaiāulu, a me nā mea e pono ai ka 'oihana ho'okipa.

KA NU'UKIA

I ka panina o ka makahiki 2025, na ka 'oihana ho'okipa ma Hawai'i e: ho'oulu i ka 'o'ole'a o ka mo'omeheu a me ke kaiāulu Hawai'i 'ōiwi; e lilo ana ke kipa 'ana o ka malihini he mea kupaianaha, poina 'ole, a na'auao ho'i; mālama pono i nā nīnūnē pili i ka 'oihana ho'okipa me ka 'imi pū i ka pono kaiāulu; kāko'o i ka ho'omōhala waiwai 'ae'oa.

2 KE KĀLAILAI I KE KŪLANA O KA 'OIHANA HO'OKIPA

Ua loli nui ka 'oihana ho'okipa, a me nā kaiāulu o Hawai'i i mua o ke alo o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i, ma hope o ka 'āpono 'ia 'ana o ka Papahana Ho'okele Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i 2016.

KE AU LAULĀ

Ua pi'i ka heluna kūho'e o nā malihini i hō'ea i kēlā me kēia makahiki mai 2016 a hiki i kēia, a kuhi 'ia ka pi'i hou o ia heluna i ka 10 miliona malihini hō'ea mai i ka makahiki 2019. 'O ka heluna malihini hō'ea ke ana ma'a mau o ka holomua o ka 'oihana ho'okipa, a he mea 'āpiki kēia i ke kaiāulu a me nā waiwai kūlohelohe o Hawai'i e 'auamo nei i ke kaumaha o kēia heluna malihini e ulu mau ana.

KE KILO 'OIHANA HO'OKIPA

Wahi a ka Hui 'Oihana Ho'okipa Kau'āina o ka 'Aha Aupuni Hui pū'ia, ua huaka'i 1.4 biliona mau kānaka a puni ka honua ma ka makahiki 2018 (+5.4% ma luna o 2017) a ho'olilo 'ia \$1.45 kiliona (+4.4%). Kilo ka Hui 'Oihana Ho'okipa Kau'āina i ka ulu o nā hō'ea 'ana a puni ka honua he 3% i kēlā me kēia makahiki.

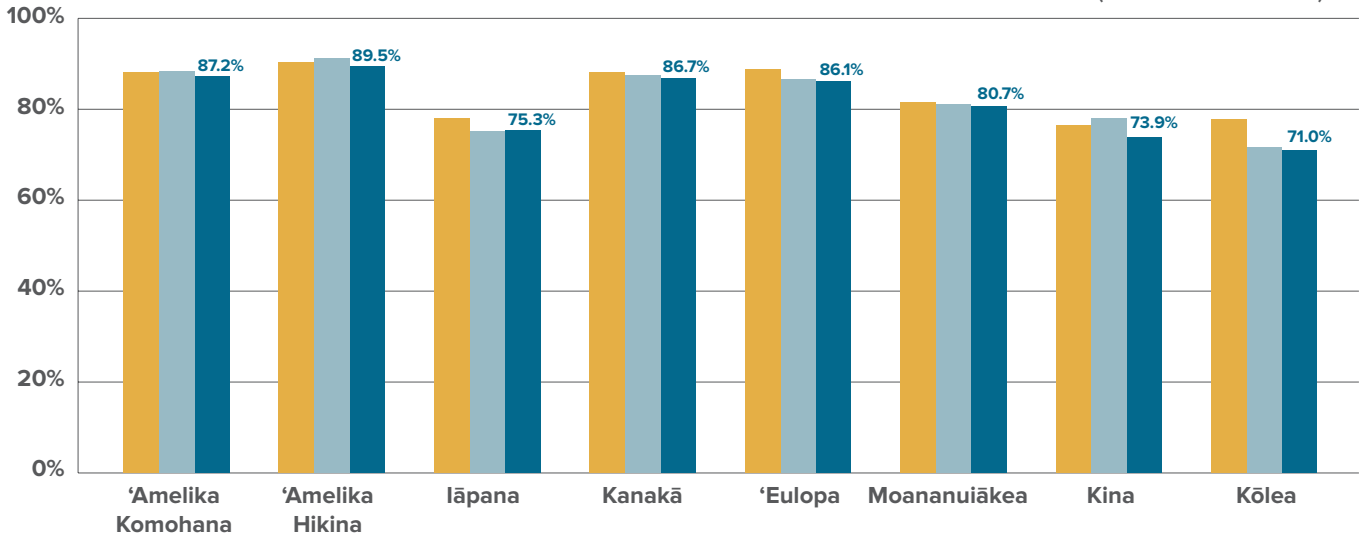
Kilo ka 'Oihana Ho'oulu Waiwai a 'Oihana Ho'okipa o ka Moku'āina i ka ulu o ka heluna malihini 'awelike o kēlā me kēia lā ma Hawai'i a i ka 253,500 o ka lā ma ka makahiki 2025, a laila ulu ma ka 1% pā makahiki. Eia kekahi, 'akahi nō a kilo 'ia e ia 'Oihana ke emi 'ana mai o ke kālā i ho'olilo 'ia e nā malihini i kēlā me kēia lā i ka wā e hiki mai ana.

KO HAWAI'I 'ANO 'O'OLE'A

Mau nō ka 'o'ole'a o ko Hawai'i 'ano ke ho'ohālikelike 'ia me nā 'āina ho'okipa 'ē a'e, a he kumu ia o ka ulu o ko Hawai'i 'oihana mai ka wā o ka papahana ho'okele o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i pau aku nei i ka ho'okō 'ia a hiki i kēia.

Mahalo pū 'ia ka ho'ohiki o nā hui mokulele e ho'oulu i ka heluna o nā noho mokulele e hō'ea ana i Hawai'i ma nā makahiki 'eiwa i pau iho nei.

Ka Pākēneka O Nā Malihini I Loiloi Iā Hawaii'i He 'Oī Kelakela

Maika'i loa nā hopena o nā hōkele ma Hawaii'i ke ho'ohālike 'ia me ka piha o nā lumi o nā hōkele o 'Amelika a puni, ka huina kālā loa'a o nā lumi e kū nei, a me nā kumukū'ai 'awelike o ka lā. He kōkua ia mau hopena i ka ho'oholo hōkele 'ana ma Hawaii'i i loko nō o ka pipi'i o ia 'ano hana.

Me ka ikaika o ko Hawaii'i 'ano, 'o ka 'olu'olu o nā malihini kekahi kumu i ulu ai ko Hawaii'i 'oihana ho'okipa. Mana'o he 90% o nā malihini no 'Amelika me Kanakā i ka huaka'i i Hawaii'i he 'oi kelakela. Mana'o ma kahi o ka 'ekolu-hapahā o nā malihini no lāpana i ka huaka'i i Hawaii'i he 'oi kelakela. Ma nā anamana'o o nā kōkua e po'ono'o nei e huaka'i, he 'ano maika'i ko Hawaii'i. Maika'i pū nā hopena loiloi ma nā kumuhana ko'iko'i 'o ia ho'i ka palekana, ka 'oia'i'o, a me kona 'ano kū ho'okahi.

Akā, mana'o ka malihini 'a'ole maika'i 'o Hawaii'i i ke kumukū'ai. He hō'ike ia mana'o he ahona ho'i ka ho'oulu a ho'olaha 'ana i nā hanana kūlana ki'eki'e i mea e 'ike 'ia ai ka waiwai o ko Hawaii'i kumukū'ai ki'eki'e.

NĀ PŌMAIKA'I WAIWAI

I loko nō o ka pi'i mau o ka heluna malihini, ua emi iho ko ka 'oihana ho'okipa pākēneka o ke kumuloa'a kā'oko'a o Hawaii'i. No ka 'oihana ho'okipa he 17% o ke kumuloa'a kā'oko'a; iwakālua makahiki aku nei na'e, ua 25%.

No 'ewalu o nā makahiki 'eiwa i pau iho nei, ua 'oi a'e ka ulu o ka 'awelike heluna malihini ma luna o ka ulu o ka 'awelike kālā i ho'olilo 'ia. Mai ka hapalua 'elua o ka makahiki 2018 a hiki i kēia, ua emi iho ka huina nui ho'olilo kālā malihini a me ka huina ho'olilo kālā o ka malihini ho'okahi (ho'oponopono 'ia no ka loli o ka waiwai kālā).

NĀ LOLI O KA HANA A KA MALIHINI

Me ka 'enehana hou o kēia au – ke kūlelepaho, ka 'enehana ho'okele, nā polokalamu, keu aku nā papahana loiloi pūnaewe – nui ka mana o ka malihini ma luna o kona huaka'i iho nō. 'O nā wahi i laha 'ole ma mua, ua hele nō a laha, a he hana nui ke kahu 'ana i ia mau wahi. He wahi pana kekahi, he 'āina kapu kekahi, a he pō'ino kekahi no ka malihini 'ike 'ole.

Ke 'imi nei nā malihini i nā lumi moe malihini e me nā ma nā kahua pa'a no nā kumukū'ai emi, i loko nō o ke kū'ē kōkua i kekahi o ia mau wahi noho. Ma ka makahiki 2018, ua noho he 1.3 miliona malihini ma nā wahi noho ma waho o ka hōkele.

He mau malihini kipa hou ka 'elua hapakolu o nā malihini kipa iā Hawaii'i. No ka 'ao'ao komohana o 'Amelika mai, ka mākeke o'o loa, he malihini kipa hou ke 81% o nā malihini hō'ea. 'Okō'a ka ho'olilo kālā 'ana o nā malihini kipa hou i nā malihini i kipa ma mua – he la'ana ke koho e noho ma waho o ka hōkele, a me ke kipa 'ole 'ana i nā kahua malihini ma'a mau.

Mai ka papahana ho'okele hope mai a hiki i kēia, ua emi ka pākēneka o kekahi o nā mahele mākeke ho'olilo kālā nui (nā pa'a male, nā pā'ani kōlepa, nā hālāwai, a pēlā aku) mai loko mai o ka huinanui o nā malihini hō'ea.

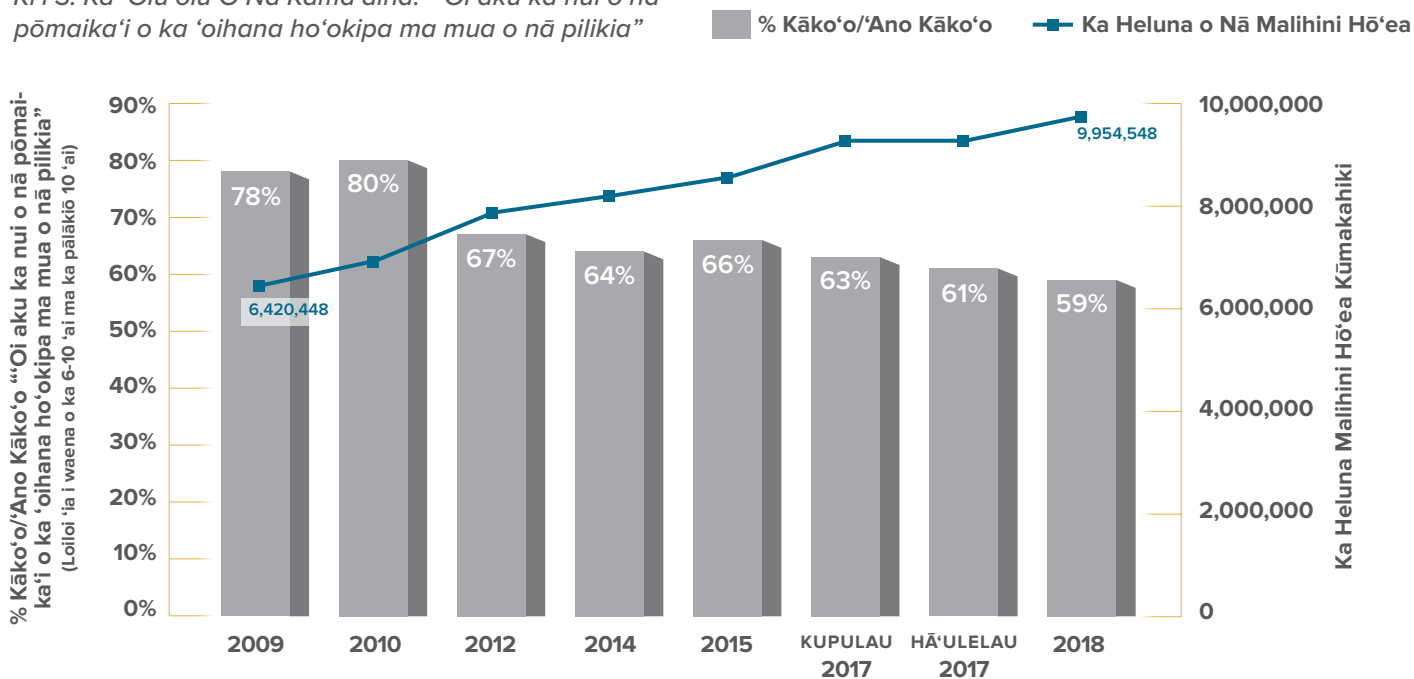
KE KĀKO'O O NĀ KAMA'ĀINA I KA 'OIHANA HO'OKIPA

Ma ka makahiki 2018, he 243,000 ka huinanui 'awelike o nā malihini ma Hawaii'i ma ka lā ho'okahi, he 14% o nā kōkua a pau ma Hawaii'i. Ma nā kalana 'o Kaua'i a a me Maui, kahi o nā malihini he nui, he po'e

KI'I 2: 'IKE KŪHOHONU

Ke ulu nei ka nui o ka 'oihana ho'okipa ma muli o ka 'olu'olu maika'i o nā malihini i kipa mai. Mana'o ke 90% o nā malihini mai 'Amelika me Kanakā mai i ka huaka'i i Hawaii'i he "oi kelakela."

Ki'i 3: Ka 'Olu'olu O Nā Kama'āina: "'O'i aku ka nui o nā pōmaika'i o ka 'oihana ho'okipa ma mua o nā pilikia"

KI'I 3: 'IKE KŪHOHONU

Me ka pi'i nui 'ana o ka heluna malihini hō'ea mai ka makahiki 2009 a i kēia, ua emi kekahi o nā ana 'olu'olu kama'āina.

malihini ke 30% o nā kanaka o ka lā ma ia mau mokupuni.

Me ka ho'ohana 'ana i nā 'enehana hou, ke 'ākoakoa nui nei nā malihini i nā wahi mākaukau 'ole no ia 'ano 'ākoakoa nui 'ana. He mau hopena ho'onāukiuki ko kēia 'ākoakoa nui 'ana, e like me ka pa'apū o nā kānaka me nā ka'a ma ke alanui i waena o nā kaiāulu kama'āina.

E like me ka ulu 'ana o ka 'oihana ho'okipa, pēlā e emi iho nei ke kāko'o 'ana o nā kama'āina i ka 'oihana ho'okipa. Hō'ike 'ia ma ke anamana'o o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i ua emi maila nā kama'āina e mana'o nei "'oi aku nā pōmaika'i o ka 'oihana ho'okipa ma mua o nā pilikia" mai ke 80% i ka makahiki 2010 a i ke 59% i ka makahiki 2018.

Hō'ike ke kālailai helu 'ana i nā anamana'o kama'āina a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i eia nā hana e 'olu'olu ai nā kama'āina: 'o ke komo 'ana o nā kama'āina i ka ho'olālā 'oihana ho'okipa 'ana, 'o ka hō'ike'ike 'ana i nā lōina Hawai'i 'oia'i'o, a me ka mālama 'ana i nā lōina Hawai'i 'oia'i'o. Nāwaliwali loa ke kāko'o kama'āina ma Maui me Kaua'i, kahi e ho'āhewa 'ia nei ka 'oihana ho'okipa 'o ia ke kumu e piha'ū nei nā alanui.

NĀ HOPENA O KA 'OIHANA HO'OKIPA ME KA MĀLAMA 'ĀINA HO'OKIPA

Puka nā pilikia o ke kaiāulu ma nā mo'olelo like 'ole e pili ana i ka nui o ka 'oihana ho'okipa a hewa, he keu ho'i ka malihini kaheāwai, ka piha'ū o nā alanui, ka mōkākī

o nā pāka a me nā ala hele, a me ke komo hewa 'ana o ka malihini i loko o nā kaiāulu kama'āina.

'A'ole 'o Hawai'i wale nō e nūnē nei no nā hopena o ka ulu 'ana o ka 'oihana ho'okipa. Ke ho'okumu 'ia nei nā papahana ho'okele 'oihana ho'okipa ma nā 'āina ho'okipa like 'ole a puni ka honua i mea e ho'oponopono ai i nā hopena o ka 'oihana ho'okipa. Ua ho'omaka 'ē 'o'Amekekama, Pakelona, Roma, Venika, a me kekahi mau wahi ma 'Amelika Huipū'ia e la'a me Breckinridge i Kololako a me ke Columbia River Gorge i 'Olekona e ho'oponopono i nā hopena o ka 'oihana ho'okipa me nā malihini he nui a hewa.

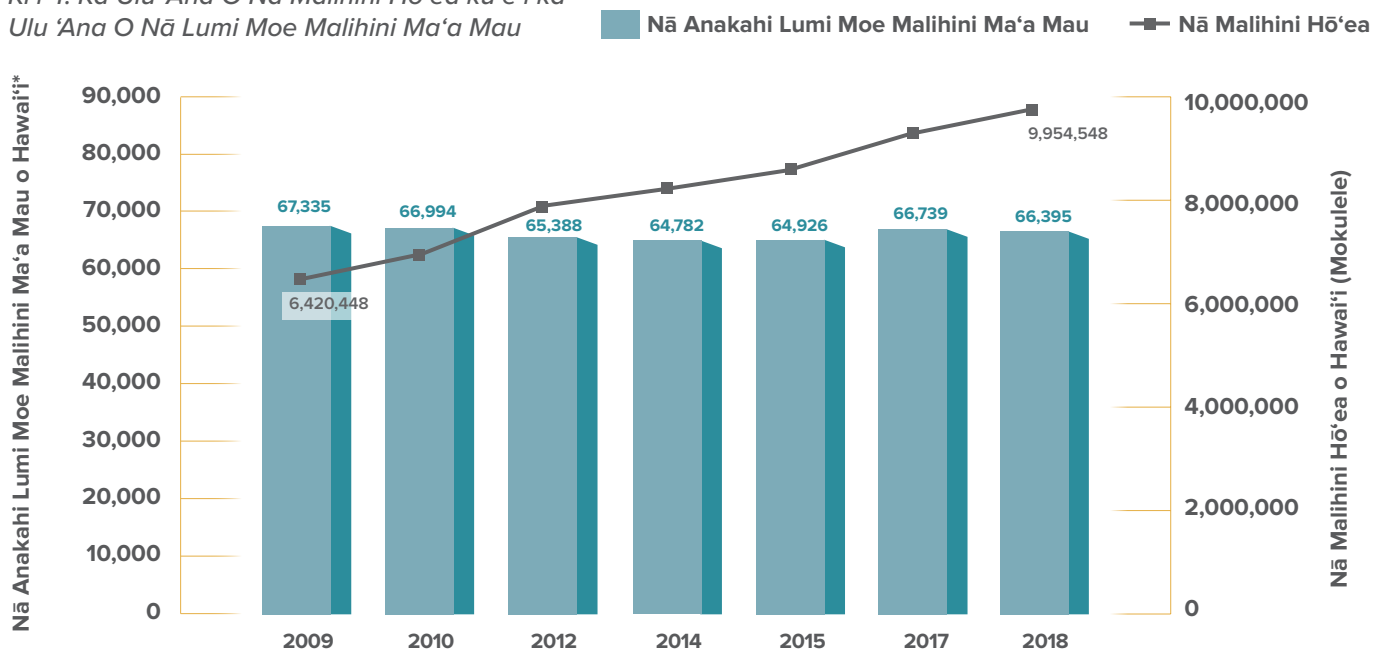
NĀ 'ENEHANA HOU

'Oiai 'o ka 'enehana kekahi kumu i kupu mai ai nā hopena i pili i ka ho'olilo kālā a ka malihini a me ka malihini kaheāwai, he kōkua nō paha nā 'enehana hou i ka mālama 'ōnaehana 'oihana ho'okipa e la'a me ke ao uila a me ka haku ao uila, ka "'ikepili nui," nā holomua ma ke kālailai 'ikepili, 5G (ka hanauna hou o ka 'enehana uea 'ole), a me nā 'enehana like 'ole 'ē a'e. Me ia mau 'enehana e hiki ana i nā 'āina ho'okipa ke kia ka no'ono'o i nā malihini ho'olilo nui i ke kālā. E kōkua pū ana nō ia mau 'enehana i ke alaka'i 'ana i ke ne'e 'ana a ka malihini me ka palekana.

NĀ LUMI MOE MALIHINI

'O ke kumu o ka ulu 'ana o ka heluna o nā malihini hō'ea i loko o nā makahiki he 10 i pau aku nei 'o ia ho'i ka noho 'ana o nā malihini

Ki'i 4: Ka Ulu 'Ana O Nā Malihini Hō'ea kū'ē i ka Ulu 'Ana O Nā Lumi Moe Malihini Ma'a Mau

Kumu: Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i. *Noka: Ho'ohui 'ia nā lumi manawa ka'analike a me nā hōkele lumi pilikino.

ma nā hale ho'olimalima malihini a me nā lumi moe malihini kū'oko'a 'ē a'e. Ke holo nei ka hapanui o ia mau lumi moe malihini kū'oko'a ma waho o nā palena o ke kōnāwai, me ka 'ole o ka palapala 'ae. 'Oiai ua ulu ka heluna o nā malihini hō'ea he 53% mai ka makahiki 2009 mai, ua emi iho na'e ka heluna o nā lumi moe malihini ma'a mau (hōkele, manawa ka'analike, a me nā hōkele lumi pilikino) 'ane'ane he 1%.

Ua ho'omaka nā kalana o Hawai'i e ho'opā'i i nā lumi moe malihini i kū'ē i ke kōnāwai ma hope o ka nānā 'ole 'ana no nā makahiki he nui. Ma o ka ho'okō kōnāwai 'ana e pau ai nā lumi moe malihini he nui. 'Oiai he hana kēia i kōko'o 'ia e nā mana'o o nā kama'āina no ko lākou minamina i nā kaiāulu o Hawai'i, e emi pū mai ana nō paha ka heluna o nā malihini a me nā noho mokulele e hō'ea mai ana i ka Moku'āina.

Ua ho'opuka kālā nā luna hōkele i nā papahana e hana hou, a e ho'okā'oi i nā hōkele he nui, eia kekahi mau la'ana: ua hana hou 'ia nā hale ke'ena i mau hōkele, ua ho'oponopono 'ia nā hōkele kahiko, a ua hana hou 'ia kekahi o nā hōkele li'ilii' i mau hōkele kū i ke kaila. 'Oiai ke kāhikohiko mai nei ka 'ōnaepuni o nā hōkele ma Hawai'i, ke kōko'o nei kēia mau papahana iā Hawai'i i ka ho'okūkū 'ana me nā 'āina ho'okipa 'ē a'e.

NĀ HOLOMUA O KA MĀLAMA 'OIHANA HĀLĀWAI

Ma muli o ka noho 'ana o nā malihini ma nā hale ho'olimalima malihini a me nā lumi moe

malihini kū'oko'a 'ē a'e i ulu ai ka heluna o nā hō'ea i Hawai'i mai ka makahiki 2009 a i ka makahiki 2018. No ka loli 'ana o ke kōnāwai i 'ae 'ia ai ka hokona no nā hālāwai nui ('o ia ho'i, nā hālāwai e pono ai 2 a 'oi hōkele, a i 'ole ka hale 'aha) a me nā hālāwai emi iho o ka nui i mālama 'ia ma nā hōkele ho'okahi, na ka 'oihana 'aelike ho'okahi nō ho'i e mālama. Ua 'imi hele ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i ka 'oihana mākaukau e 'auamo i ke kuleana e hana hokona no ia mau 'ano hālāwai.

NĀ HO'OKAHUA MUA 'ANA O KA MĀLAMA 'OIHANA HO'OKIPA

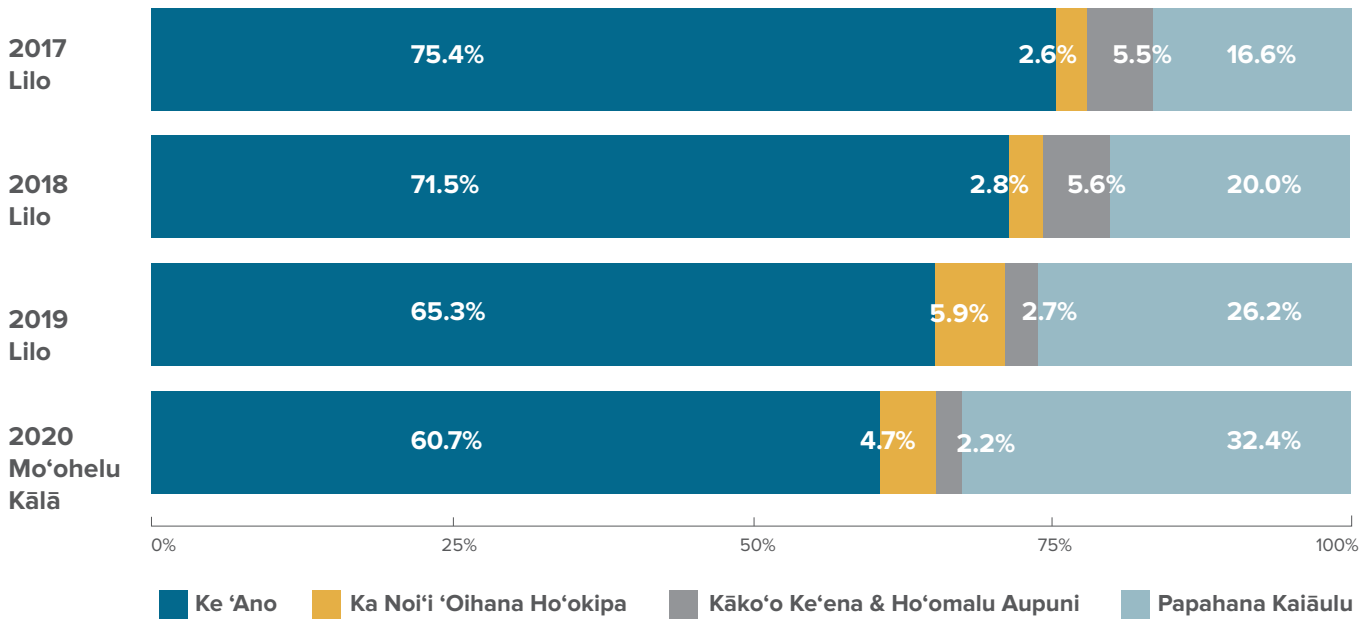
Me ka ho'omaopopo 'ana i nā hopena o ke kipa nui 'ia 'ana o ka malihini ma nā kahua kipa, nā wahi pana, a me nā kaiāulu kama'āina i ho'omaka ai ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i ka ho'okaualewa hou 'ana i nā mo'ohelu kālā i mea e kōko'o aku ai i ka mo'omeheu Hawai'i 'oiwi, nā hana kaiāulu, a me ka palekana o ka malihini. Ua pi'i ko ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i ho'olilo kālā 'ana no ka makahiki waihona kālā 2020 no ka mo'omeheu Hawai'i 'oiwi, nā waiwai kūlohelohē, a me nā papahana kaiāulu he \$7.5 miliona ke ho'ohālikelike 'ia me ko ka makahiki ma mua.

I mea e kōkua ai ma nā kahua kipa kiko'i i mālama 'ia e nā 'ahahui kū'oko'a, ke hana pū nei ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i me ia mau 'ahahui ma o ka ho'olako kālā 'ana no ka ho'oponopono 'ana i nā pilikia o ia wahi i kupu mai ai ma muli o ka 'oihana ho'okipa i

KI'I 4: 'IKE KŪHOHONU

Ma muli o ka noho 'ana o nā malihini ma nā hale ho'olimalima malihini a me nā lumi moe malihini kū'oko'a 'ē a'e i ulu ai ka heluna o nā hō'ea i Hawai'i mai ka makahiki 2009 a i ka makahiki 2018.

Ki'i 5: Nā Mahele Ho'olilo Kālā o Ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i

KI'I 5: 'IKE KŪHOHONU

Ua ho'omaka ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i e ho'okaualewa hou i ka mo'ohelu kālā i mea e ho'onui a'e i ke kāko'o no ka mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi, nā waiwai kūlohelohe, nā hanana kaiāulu a me ka palekana malihini.

ke kuhi a nā mea i koho pāloka 'ia, a kāko'o 'ia ho'i e ke kaiāulu.

NĀ WELIWELI

Kuhi 'ia nō ka 'oihana ho'okipa he 'oihana pilikia koke i ho'opilikia 'ia ho'i e ke anilā a me nā pō'ino like 'ole: ka pīholo waiwai, ka paiho'ohaeweli, ka hilahila, ka 'a'ai kahakai a pēlā wale aku. 'O ka hū 'ana o ka pele ma Kīlauea, Hawai'i a me ka ua loku a ka launa 'ole ma Kaua'i i ka makahiki 2018 kekahi mau la'ana o nā hanana i ho'opilikia mai ai i ka 'oihana ho'okipa.

Nāwaliwali wale nā mākeke kūwaho i nā loli o ka waiwai kālā a me ke kūlanalana kālā'āina. I ka makahiki 2019, ua emi iho nā malihini hō'ea mai Moananuiākea ('o ia ho'i 'o 'Aukelelia me Aotearoa) he 13%. Ma kahi a ke Ke'ena Kuleana 'Oihana Ho'okipa e hea nei o "Nā Wahi 'Ē A'e o 'Ākia" (Kina, Kōlea, Taiuana, Sinapoa a me Honokaona) ua emi iho nā malihini hō'ea he 6.5%, he keu ho'i ma Kina ua emi iholā he 24%.

I mea e ho'omākaukau ai no nā ulia pōpilikia o ka wā e hiki mai ana, ua ho'onui ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā kumuwaiwai no ka palekana a me ke ho'omalua 'ana iā Hawai'i, a ua kūkulu 'ia he pilina me ke Ke'ena Mālama Uliā Pōpilikia o Hawai'i i mākaukau ai no nā ulia kūlohelohe a e mālama ai ho'i i ka palekana o nā malihini.

'A'ole 'o ka makani pāhili a me ke kai e'e wale nō ke ho'opilikia iā Hawai'i, akā pilikia pū 'o Hawai'i i ke aniau loli a me ka 'ilikai pi'i. He piliina ko'iko'i ko ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i me ke Ke'ena Mālama

Uliā Pōpilikia o Hawai'i, pau pū me nā ke'ena ho'olālā 'ē a'e o ka moku'āina, e hō'oia ana i ke komo mai o nā mana'o pili i ka 'oihana ho'okipa i loko o ia mau papahana ho'olālā ulia pōpilikia.

Ua ulu a hewa ka waiwai o 'Amelika Huipū'ia mai e au nele waiwai o ka makahiki 2008. E pau ana nō ia ulu 'ana, a 'a'ohē wā hiki 'ole ke emi iho ka waiwai kekahi, akā 'a'ole lawa ka 'ike e kilo me ka pololei loa. 'Oiai 'a'ole i emi iho ka waiwai i kēia manawa, ua mālie ka ho'olilo kālā malihini a i ka 1.4% i ka makahiki 2019 kū'ē i ka 5.1% i ka makahiki 2018.

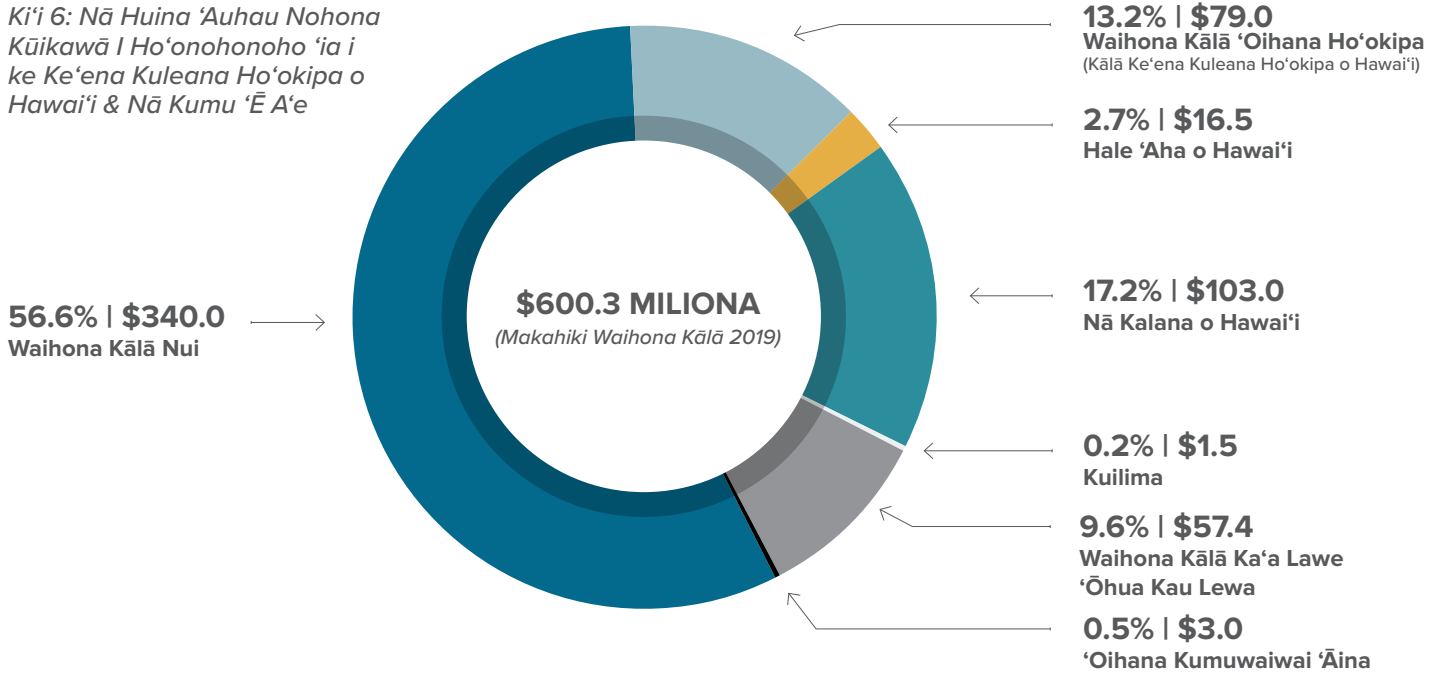
Mākaukau ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā hopena i hiki 'ole ke kilo 'ia, no laila ua hana 'ia nā papahana a me nā 'aelike a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i me ka hiki ke ho'ololololi i nā mo'ohelu kālā a me nā papahana e like me ka mea e pono ai.

HUINA, KUMU, A ME KA HO'OLILO 'ANA O KE KĀLĀ NO KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAI'I

Holo ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i me ka mo'ohelu kālā pa'a i ho'opa'a 'ia ho'i na ka 'Aha'ōlelo o Hawai'i ma o ka pu'u kālā no ka 'Auhau Nohona Kūikawā. Ua kau palena 'ia nā loa'a mai ka 'Auhau Nohona Kūikawā i hiki ke ho'olilo 'ia i ka waihona kālā o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i ka makahiki waihona kālā 2014, a ua kau palena 'ia ma ka makahiki waihona kālā 2019 he \$79 miliona.

He huina nui nō ka \$79 miliona, akā ke ho'ohālikelike 'ia me ka Mo'ohelu Kālā o ka

Kī'i 6: Nā Huina 'Auhau Nohona Kūikawā I Ho'onohonoho 'ia i ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i & Nā Kumu 'Ē A'e

Moku'āina o Hawai'i no ka makahiki waihana kālā 2019 he \$17.3 biliona, he .5% wale nō ko ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

NĀ PŌMAIKA'I WAIWAI O KA 'OIHANA HO'OKIPA

Na ka 'oihana ho'okipa e paepae nei i kekahi huina nui o ka waiwai o ka moku'āina. He nui nā 'ano o ka hō'ike 'ana i nā hopena o ia 'oihana. 'O kekahi o ia mau 'ano hō'ike, 'o ia ka heluna o ka ho'olilo kālā malihini a me nā 'oihana ma loko o ia 'oihana. I ka makahiki 2019, ua hiki aku ka huina o ka ho'olilo kālā malihini i ka \$17.75 biliona, a he 216,000 mau 'oihana i loko o ka 'oihana ho'okipa ma Hawai'i.

He mau pōmaika'i nō i ka ho'olilo 'ana a ka malihini i ke kālā, akā he mau pōmaika'i hou aku e mahu'i 'ole 'ia 'oiwai aia he mau 'oihana a he mau hana ho'i i pili i ka 'oihana ho'okipa, a kūwaho ho'i o ia 'oihana pono'i, a ua pōmaika'i like ia mau 'oihana a pau.

Pōmaika'i ke aupuni o ka Moku'āina i nā 'auhau i loa'a ma muli o ka ho'olilo kālā malihini—he \$2.07 biliona ka loa'a ma ka makahiki waihana kālā 2019. Ua ho'okumu 'ia ka 'Auhau Nohona Kūikawā i ka makahiki 1987 ma ke 'ano he 'auhau 5% i hō'ilili 'ia

mai nā hōkele a me nā lumi moe malihini kū'oko'a. Mai kēlā wā, eia aku a eia mai, ua pi'i a'e. I kēia manawa aia ke pi'i a'ela ke kumu 'auhau a i ka 10.25% (mai ka lā 1 o Ianuali, M.H. 2018) a puka ka hapa biliona kālā mai ia 'auhau mai (\$600.3 miliona makahiki waihana kālā 2019).

Ma waho o kēia Waihana Kālā Kūikawā, ua ho'onohonoho 'ia kekahi o nā loa'a mai ka 'Auhau Nohona Kūikawā no kekahi mau mea 'ē a'e: 'o ka Hale 'Aha o Hawai'i, ke kākō'o 'ana i ka 'Oihana Kumuwaiwai 'Āina, a me kekahi waihana kālā kūikawā no Kuilima i mea e kākō'o ai i kekahi papahana mālama 'āina ma ka hulina 'ākau o O'ahu. I ka makahiki waihana kālā 2019, ua ho'onohonoho 'ia he \$103 miliona i nā kalana o Hawai'i: i ke kalana o Honolulu, he \$45.4 miliona ('o ia ho'i 44.1% o ia ho'onohonoho 'ana), i ke kalana o Maui he \$23.4 miliona (22.8%), i ke kalana o Hawai'i he \$19.2 miliona (18.6%), a i ke kalana 'o Kaua'i he \$14.9 miliona (14.5%). 'Akahi nō a ho'opi'i 'ia ka 'Auhau Nohona Kūikawā he 1% i mea e ho'olako ai i ke kālā e pono ai ka Ka'a Lawe 'Ōhua Kau Lewa ma Honolulu (4% ka huina o nā loa'a, 'o ia ho'i ka \$23.6 miliona).

KI'I 6: 'IKE KŪHOHONU

He 10.25% ka 'Auhau Nohona Kūikawā a ma luna o ka hapa miliona ka loa'a i kēlā me kēia makahiki.

Nā Pōmaika'i Waiwai o ka 'Oihana Ho'okipa - 2019

KA HUINA HO'OLILO KĀLĀ	NĀ 'OIHANA I KĀKŌ'O 'IA	NĀ 'AUHAU I LOA'A I KA HO'OLILO KĀLĀ MALIHINI
\$17.75 BILIONA	216 KAUKANI	\$2.07 BILIONA

Hō‘ulu‘ulu Kālailai Kūlana

IKAIKA

Maika‘i ‘o Hawai‘i i...

- Ka laha i ka lehulehu.
- Ke aloha, a me ka mo‘omeheu Hawai‘i ‘ōiwi.
- Ke ‘ano o ke anilā, ka nani o ka ‘āina, a me ke ao kūlohelohe.
- Nā mea pili iā Hawai‘i wale nō, e la‘a me ka mo‘olelo a me nā hana kuluma.
- Nā papahana like ‘ole ma nā moku-puni ‘eono i ‘ae ‘ia ke kīpa ‘ana o ka malihini.
- Ka laulā o nā lumi noho malihini a me nā papahana kīpa malihini like ‘ole.
- Ke kaiāulu o nā lāhui i ho‘ohuihui ‘ia.
- Ka mea ‘ai kū i ke kaiāulu.
- Ka palekana o ka nohona.
- Ka ‘olu‘olu loa o ka malihini i ke kīpa ‘ana mai.
- Ke ki‘eki‘e o ka heluna malihini a me nā mea pili kālā ma nā hōkele.
- Ka pilina maika‘i me nā mea ho‘omāka‘ika‘i a me nā hui mokulele.
- Ka like ‘ole o nā mākeke kumu.

HO‘Ā‘O

E ho‘ā‘o paha ‘o Hawai‘i e...

- Ho‘onui i ka huina pākēneka o nā malihini ho‘olilo nui i ke kālā.
- Ho‘ume‘ume i ka malihini e kīpa mai i nā manawa a pau, ‘a‘ole ma kekahi kau wale nō.
- Paipai i ka hana manawale‘a a ka malihini i loko o nā kaiāulu.
- Ho‘ohana i nā ‘enehana hou i mea e mālama ai i nā lōina a me nā hopena o ka ‘oihana ho‘okīpa.
- Ho‘okā‘oi i ka mākaukau e hō‘ume‘ume i nā malihini pili pā‘oihana i Hawai‘i ma o ka ho‘onohonoho hou ‘ana i ke ka‘ina hana kū‘ai.
- Ho‘omōhala i nā mākeke hou i nā ‘āina kūwaho o Hawai‘i ma o nā alalele o nā mokulele.
- Ho‘okumu i mau ‘aelike palapala kau ‘āina a papahana ‘ē a‘e paha i ma‘alahi ai ka hiki ‘ana mai mai nā ‘āina kūwaho o ‘Amelika mai.
- Ho‘ouna i nā Mokuna Kuleana Ho‘okīpa o Nā Moku-puni pākahi i loko o nā kaiāulu a e kūkulu pilina ma laila.

NĀWALIWALI

Nāwaliwali ‘o Hawai‘i i...

- Ka mana‘o ‘ana, ‘a‘ole kohu ke kumukū‘ai o ke kīpa ‘ana iā Hawai‘i.
- Ke emi ‘ana iho o ka ho‘olilo kālā malihini o kēlā me kēia lā.
- Ka ho‘okūkū ‘ana me nā ‘āina ho‘okīpa i ‘oi aku ke emi o ke kumukū‘ai, a ua pōkole ka huaka‘i ‘ana.
- Ke kāka‘ikahi o nā noho mokulele no nā ‘āina kūwaho o ‘Amelika i nā moku-puni i waho o O‘ahu.
- Ka ‘ōnaepuni kūlanalana a kahiko nō ho‘i.
- Ka mālama kūpono ‘ole ‘ia ‘ana o nā wahi pana a me nā kahua kīpa; ka piha‘ū o ke alanui; nā hemahema o ke kahua mokulele.
- Ka pi‘i ‘ana o ka "hā‘awe malihini" (ka heluna ‘awelike o nā malihini ma ke ‘ano pākēneka ke ho‘okohukohu ‘ia i ka heluna kama‘āina a pau) e ho‘oluhī ana i nā kama‘āina, he keu ho‘i ma nā moku-puni i waho o O‘ahu.
- Ke kuhihewa ‘ia he ‘āina ho‘okīpa maika‘i ‘ole no nā huaka‘i pili pā‘oihana.
- Ka nele i ka limahana ‘ole.

LUAHI

Pilikia ‘o Hawai‘i i...

- Nā pō‘ino anilā, nā pō‘ino, ke kalaima a me ka uluulu.
- Ke aniau loli.
- Ka ‘a‘ai kahakai.
- Ka pīholo waiwai.
- Ke emi ‘ana iho o ka heluna malihini hō‘ea ma muli o nā kāmāwai hou e pili ana i nā hale ho‘olimalima malihini (ma lalo o ho‘okahi mahina) inā mana‘o ka malihini he kumu ia e hele ‘ole mai.
- Ke kūlanalana o ke kālā o nā ‘āina kūwaho o ‘Amelika, nā hanana kālāi‘āina, a me ka pohihihi o ka wā e hiki mai ana.
- Ka nui ‘ana a‘e o nā kāmāwai e pili ana i nā palapala kau ‘āina.
- Nā mana‘o ‘olu‘olu ‘ole ma muli o nā pilikia palekana, ka uluāo‘a, a me ke kūrē ‘oihana.
- Nā pilikia olakino e la‘a me ka ma‘i ahulau.
- Nā ālaina o ka mokulele.
- Ke emi ‘ana mai o nā noho mokulele.
- Ka nui ‘ana a‘e o nā wahi e ho‘okūkū ana me Hawai‘i.

2.1 NĀ MANA'O NO KA ULU O KO KE KE'ENA KULEANA HOKONA NO HAWAI'I

Mai kinohi mai, 'o ka hokona kekahi kuleana nui i ke ala nu'ukia o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i. E like nō na'e ho'i me ke au o ka manawa, pēlā i loli ai ka pō'aiapili.

'Oiai 'ane'ane 10 miliona malihini e hō'ea nei i Hawai'i, 'a'ole ka pahuhopu ka ho'onui 'ana i ka heluna malihini hō'ea. I ke kūmau a emi 'ana iho paha o ka ho'olilo kālā a ka malihini i kālā me kēia lā, mea nui ka ho'okele 'ana i ka 'oihana i mea e hō'ume'ume ai i nā

malihini ho'olilo nui i ke kālā. Eia ka malihini ke 'auana hele nei i kahi kūpono 'ole e la'a me nā kaiāulu, nā wahi pana, a me nā kahua palekana 'ole; no laila ua kuleana nā papahana hokona i ka paipai 'ana i ka ho'omāka'ika'i 'ana me ka palekana a me ka hō'ihi nō ho'i. He keu ho'i ia paipai 'ana ma hope o ko lākou hō'ea 'ana mai.

2.2 NĀ MANA'O NO KA ULU O KO KE KE'ENA KULEANA MĀLAMA 'ĀINA HO'OKIPA

I ka makahiki 1902, ua ho'okumu 'ia ke Kōmike Ho'olaha Hawai'i me ka mo'ohelu kālā he \$15,000 a me ke ala nu'ukia i mōakāka le'a: paipai i ke kipa 'ana mai i Hawai'i a e ho'onui i ka heluna o nā malihini i 'ane'i. Ua mau ia pahuhopu no nā makahiki i ka'a hope aku nei.

Eia na'e, i nā makahiki i hala iho nei, ua akāka le'a ke ko'iko'i o ka ho'ololi 'ana i ia pahuhopu no ka nui o nā malihini e kipa ana i nā kahua kipa kaulana a me ka ulu pū 'ana o nā kaiāulu, 'oiai ho'i ua 'ane'ane 10 miliona maila ka heluna malihini hō'ea o ka makahiki ho'okahi.

Kuhikuhi nā alaka'i o nā kaiāulu a me nā po'e i koho pāloka 'ia i nā pilikia 'oihana ho'okipa a me nā kahua kipa kiko'i, i ho'opilikia ai i ke ola o nā kama'āina a i pō'ino ai ho'i i ke kipa 'ana o ka malihini. Ua laha ma o ka pāpaho nā kumu nāukiuki o nā kama'āina. Aia kā, ua hiki mai 'o Hawai'i i ka manawa kūpono e ho'i i ka piko a e mālama pono.

I loko o kēia pō'aiapili, ua ho'omaopopo ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i ko mākou kuleana e ho'ākoakoa, e paipai, e kāko'o, a e alu like me nā ke'ena a 'oihana

'ē a'e nona ka mana a kuleana paha e ho'oponopono i nā nīnūnē o ka 'oihana ho'okipa.

I mea e hō'oiia ai i ka pilina me ke kaiāulu, kauka'i ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā mea i koho pāloka 'ia a me nā alaka'i kaiāulu. Na lākou nō e hāpai a ho'oka'ina makakoho i nā kumuhana, a e alaka'i ho'i i ka huliāmahi 'ana i mea e ho'oponopono ai.

I mea e hō'oiia ai ua lawa nā kumuwaiwai no ka mālama 'ana i ia mau kumuhana, kāko'o pū ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i ma kahi e hiki ai.

I mea e hō'oiia ai i ke kahu maika'i 'ana i nā kumuwaiwai kāka'ikahi, e ho'opili 'ia nā papahana a pau a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā "Kūkulu" 'ehā o kēia papahana ho'okele: Nā Waiwai Kūlohelohe, Ka Mo'omeheu Hawai'i 'Ōiwi, Ke Kaiāulu, a me ka Hokona.

I mea e ho'omau ai i ke kūlana o Hawai'i he 'āina ho'okipa po'okela, he hale kipa na ka malihini, me ke kāko'o pū 'ana i ka nohona maika'i o nā kama'āina a me nā loina ku'una, ua ho'onui nō ho'i ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i kona kūlana kāko'o i ka mālama 'āina ho'okipa.

3

KA 'I'O O KA PAPAĀANA HO'ŌKELE

E like me ka mea i 'ōlelo 'ia ma ka ho'olauna, he papahana kēia no ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i a me nā mea a lākou iho e hana ai. 'O ka pahuhopu 'elua, 'o ia ka hō'ike 'ana i nā pilina āna e makemake ana e kūkulu me nā papahana kaiāulu a kū'oko'a kekahi.

Ma ka 'ao'ao o ka "Mālama 'Āina Ho'okipa" o ka 'oihana ho'okipa ma Hawai'i, 'a'ole hiki i ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i ke 'auamo kuleana me ke kōkua 'ole. 'O kekahi o ia mau pahuhopu kaumaha, 'o ia nō ka ho'oponopono 'ōnaepuni (ke kahua mokulele, nā alanui, nā ala hele, a pēlā aku), nā lumi ho'opaupilikia lepo ma nā pāka, ka ho'āno hou 'ana i nā lumi moe malihini me nā hōkele, nā limahana a'o palekana pili kai hou, nā limahana kia'i 'āina hou, a me nā papahana 'ē a'e.

Pili ia mau pahuhopu i nā kama'āina a me nā malihini kekahi. Akā, kuleana ka nui o kēia mau pahuhopu ma ke kāmāwai a i 'ole me ke 'ano o ka hana e lawelawe 'ia ana e nā ke'ena 'ē a'e (e la'a me ka 'Oihana Kumuwaiwai 'Āina, ke Ke'ena Halihali, nā aupuni kalana, a me nā mea i koho pāloka 'ia.)

KIA KA PAPAĀANA HO'ŌKELE O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAI'I I:

- Ka hokona a me ka mālama 'ano i mea e ulu a'e ai ka heluna o nā malihini ho'olilo nui i ke kālā, a emi iho ho'i nā hopena o ko lākou kipa 'ana mai;
- Ka ho'olako 'ana a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā kumuwaiwai o ke kaiāulu, ka mo'omeheu Hawai'i, a me nā waiwai kūlohelohe no ka pōmaika'i o nā kama'āina a me nā malihini; a laila
- Ka hana pū 'ana me nā hoa 'oihana, nā mea i koho pāloka 'ia, a me nā 'ahahui kaiāulu ma kahi e hiki ai i mea e 'ike ai i nā hopena maika'i ma o ka mālama 'āina ho'okipa.

KA HO'ONOHONOHO 'IA 'ANA O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAI'I A ME KĒIA PAPAĀANA HO'ŌKELE

Ma ke ka'ina o kēia wā, 'ehā "Kūkulu" o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i:

- Waiwai Kūlohelohe;
- Mo'omeheu Hawai'i 'Ōiwi;
- Kaiāulu (hui pū 'ia ka ho'olokolako kaiāulu, ka ho'omōhala limahana, ha'uki, a me ka palekana); a me
- Ka Mālama 'Ano a me ka Hokona.

Ua ho'onohono 'ia kēia papahana ho'okele ma o nā "Kūkulu." Akā na'e, 'ano like kekahi o nā mahele o kekahi "Kūkulu" me ko kekahi. Ke hui pū 'ia, me ke komo mai o nā hana kākō'o, paepae 'ia nā hana nui a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i. (Nānā Ma Kī'i 7.)

3.1 KA WEHEWEHENA O NĀ ‘ŌLELO I HO’OHANA ‘IA MA KĒIA PALAPALA

Nā Mahele O Kēia Papahana Ho’okele. E like me ka ho’ohana ‘ia i loko o kēia palapala, eia nā mahele:

PAHUHOPU LAULĀ

‘O ia ka hopena i makemake ‘ia a i ‘ōlelo mōakāka ‘ia. Nele nā pahuhopu i ke ana o ka ho’okō. Hahai pinepine ‘ia nā pahuhopu laulā e nā Pahuhopu Hāiki, ua hāiki nō a ua hiki ke ana ‘ia.

PAHUHOPU HĀIKI

He mahele kikoī o ka ho’okō ‘ana i ka Pahuhopu Laulā. Hō‘ike ‘ia nā Pahuhopu Hāiki ma ke ‘ano i hiki ai ke ana ‘ia ma o ke Ana Helu a i ‘ole ke Ana Ho’okō.

ANA HELU

Ma ka helu e hō‘ike ‘ia ai i ke kō, kō ‘ole, a holomua paha o ka ho’okō ‘ana i ka Pahuhopu Hāiki. ‘O kekahi o nā "helu" i hiki ke ana ‘ia, ‘o ia ka loli ma ka huina kālā, nā pākēneka, a i ‘ole kekahi helu ‘ē a‘e.

ANA HO’OKŌ

Ma ka ho’okō ‘ana e ‘ike ai i ka holomua o ke Ana Ho’okō. I kekahi manawa, he mea hou ia (e la‘a me ka ho’okumu ‘ana o kekahi papahana hou, ke a‘o ‘ana i kekahi mea hou) i mea e ho’okō aku ai i ka Pahuhopu Hāiki. He hana ke "ana ho’okō" e kō ai (holomua) a kō ‘ole ai paha (pīhōlo).

KAHUA HO’OKELE

He mālama ‘ōlelo e pili ana i ke ala e ho’okō ai i nā Pahuhopu Laulā a me nā Pahuhopu Hāiki paha. (I ka Mahele 3.2, e helu ‘ia ana kēia ma lalo o ke po‘omana‘o ‘o Kuleana.)

KOHO HO’OKŌ HO’OKELE

He mana‘o kūhohonu i ho’oholo ‘ia a e alaka‘i ana i ka ho’okō ‘ana i nā Pahuhopu Laulā a me nā Pahuhopu Hāiki paha. Ke ka‘a nei nō ka hapanui o nā Koho Ho’okō Ho’okele o nā ‘ao‘ao e hiki mai ana mai i ka makahiki 2020 a ma hope aku. Akā, ua kūmau kekahi o ia mau Koho Ho’okō Ho’okele ma ke Ke‘ena Kuleana Ho’okipa o Hawai‘i mai ka wā ma mua mai me ka maopopo ‘ole paha i ke kaiāulu.

Nā Hua ‘Ōlelo ‘Ē A‘e I Ho’ohana ‘ia Ma Kēia Papahana Ho’okele

‘OIHANA HO’OKIPA ‘AUAMO KULEANA

Ua Mau ke Ea o ka ‘Āina i ka Pono

‘O ka mana‘o nui o ka ‘Oihana Ho’okipa ‘Auamo Kuleana ‘o ia ka ho‘omaika‘i ‘ana a‘e i kahi noho o kama‘āina me ka ho‘omaika‘i pū ‘ana i ka ‘āina ho‘okipa no ka malihini.⁴ ‘O ia ho‘i, penei ka ‘Oihana Ho‘okipa ‘Auamo Kuleana:

- Ho‘ēmi ‘ia nā hopena maika‘i ‘ole ma ka waiwai, ke ao kūlohelohe, a me ke kaiāulu;
- Ho‘oulu ‘ia nā pōmaika‘i waiwai no nā kama‘āina a ho‘okā‘oi ‘ia ho‘i nā kaiāulu ho‘okipa, pau pū me ka ho‘oponopono ‘ana i nā kahua ‘oihana a me ka pilina o ka ‘oihana ho‘okipa me ke kaiāulu;
- Kono ‘ia nā kama‘āina e komo i nā kūkākūkā ‘ana e pili ana i nā koho e pili ana i ko lākou mau ola;
- Kāko‘o maika‘i ‘ia ka mālama ‘ana i ke ao kūlohelohe a me ka mo‘omeheu ma Hawai‘i nei a me ko ke ao;
- Ho‘onohono ‘ia he mau papahana le‘ale‘a no ka malihini me ka no‘ono‘o ‘ana i ka pilina i nā kama‘āina, me ka minamina i nā nīnau no ka mo‘omeheu, ka pilina kanaka, a me ke ao kūlohelohe;
- Ho‘olako ‘ia nā mea e pono ai ka po‘e kīnānā a pō‘ino;
- Hō‘ihi ‘ia nā lōina, a kāko‘o ‘ia ka mahalo o ka malihini i ke kama‘āina a pēlā ho‘i ke kama‘āina i ka malihini i mea e ulu ai ka ha‘aheo a hilina‘i ho‘i i loko o kama‘āina.

KE ‘ANO O HAWAI‘I

E like me ka ‘ōlelo ma ke Kānāwai Ho‘oponopono Hou o Hawai‘i §201B-6(a), he mau papahana e ho‘okū‘oko‘a ana i ke kipa Hawai‘i ‘ana, i like ‘ole ho‘i me nā ‘āina ho‘okipa ‘ē a‘e. ‘O ke ‘ano, ‘o ia ka huina o nā mea pa‘a, nā mea pa‘a ‘ole, a me nā mana‘o no kekahi mea a i ‘ole hana paha e kūikawā ai, ke ho‘ohālikelike ‘ia me nā mea ‘ē a‘e.

HO‘ONOHONOHO ‘IA A PUNI KA HONU

Ua hana hokona ka ‘oihana ho‘okipa o Hawai‘i i ‘eiwa mau mākeke nui a ke ho‘ohui ‘ia nō me kekahi mau mākeke kikoī a‘e a puni ka honua. I mea e kaulike ai ke ‘ano o Hawai‘i i ia mau mākeke, pono e ho‘okahi ka mana‘o. Mai loko mai o ia mana‘o ho‘okahi, no ke ‘ano o Hawai‘i mai, e unuhi a‘e ai nā mākeke pākahi i nā mea kūpono e ho‘olaha ai i ia mau wahi like ‘ole.

MĀLAMA ‘ĀINA HO’OKIPA

Aia ma loko o kēia papahana ho‘okele nā pahuhopu e hō‘ume‘ume a ho‘ona‘auao i nā malihini; e huli i nā ala e ho‘oponopono ai i ka piha‘ū o nā kahua kipa, ka ‘ōnaepuni nāwaliwali, a me nā pilikia ‘ē a‘e i pili i ka ‘oihana ho‘okipa. Eia hou, e hana mākou me nā papahana ho‘okō kuleana i mea e mālama ai i nā kumuwaiwai kūlohelohe me mo‘omeheu, i minamina ho‘i nā kama‘āina a me nā malihini kekahi.

KA MAHELE HO‘OLĀLĀ NO NĀ HOPENA I MAHU‘I ‘IA

Ma ka no‘ono‘o laulā, e kūlia mau a ho‘olālā maika‘i ana i mea e emi nui mai nā hopena o ka ‘oihana ho‘okipa – ma o ka ho‘oponopono ‘ana i nā nīnūnē e kū nei me ka ho‘olālā ‘ana i mea e pale aku ai i nā pilikia hou o ke au e hiki mai ana. Eia kekahi, e ho‘ākea i ka no‘ono‘o i mea e kūkulu ai i ka ‘oloke‘a hana a loa‘a ka hopena maika‘i (me ka nūnē pū ‘ana no ka mo‘ohelu kālā, ka pono o nā limahana, ka mana kānāwai, a me ka hana pū ‘ana me nā ke‘ena ‘ē a‘e).

Ma o ka ho‘okomo ‘ana i ka "Mahele Ho‘olālā No Nā Hopena I Mahu‘i ‘ia" i ke Kī‘i 7 a‘e e hō‘ike ai i ko ke Ke‘ena Kuleana Ho‘okipa o Hawai‘i ho‘ohiki e noi‘i e pili ana i kēia mau nīnūnē. He mau hana hou aku paha i koe, ma waho o nā mea i helu ‘ia ma ke Kī‘i 7. Eia na‘e, ‘o nā hana i hō‘ike ‘ia ma laila paha nā mea e ho‘omōhala ‘ia ai – he keu nō ho‘i paha ka ho‘okumu ‘ana i kūlana hana hou nāna ke kuleana e ho‘olālā a hana like me ke kaiāulu.

⁴ Ua ho‘opa‘a ‘ia ka mana‘o o ka ‘Oihana Ho‘okipa ‘Auamo Kuleana i Kaona Lae i ka ‘Aha Poepoe Honua no ka Ho‘oulu ‘Ae‘oia. ‘O kēia mana‘o pa‘a i kapa ‘ia ‘o ke Kūkala Kaona Lae ka mea i ‘ae ‘ia e ka Mākeke Māka‘ika‘i Poepoe Honua i ka makahiki 2007 no ka Lā ‘Oihana Ho‘okipa ‘Auamo Kuleana Poepoe Honua.

3.2 NĀ KAHUA HO'OKELE A ME NĀ KOHO HO'OKŌ HO'OKELE O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAI'I

NĀ KULEANA O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAI'I

Ma luna a'e o nā kuleana kū i ke kāmāwai o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i, penei kā mākou mau kuleana:

- Ho'ohana 'ia nā kumuwaiwai o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i mea e ho'oponopono ai i nā nīnūnē o ka 'oihana ho'okipa ma o ka mālama 'āina ho'okipa; hō'ume'ume a ho'ona'auao 'ia ho'i nā malihini; a hana pū 'ia nā 'oihana 'ē a'e i mea e ho'oikaika ai i nā kumuwaiwai kūlohelohe a me mo'omeheu no ka pono o nā kama'āina a me nā malihini.
- E alaka'i i ka 'oihana ho'okipa i mea e 'o'ole'a ai ka waiwai o ka moku'āina 'o Hawai'i. 'O ko kākou kuleana ka ho'olaha 'ana i nā pōmaika'i waiwai o ka 'oihana ho'okipa, e la'a me nā kālā 'auhau i loa'a mai a me nā 'oihana i ho'olako 'ia i ke kaiāulu i loko nō ho'i o ke kālele nui 'ana ma ka mālama 'oihana ho'okipa i loko o ka papahana ho'okele.
- E ho'omalua a hana hokona i ke "'ano" o Hawai'i 'oiiai e mālama ana i ka 'āina ho'okipa. 'O ke kaulike ka pahuhopu, he kaulike e loli ana i ke au o ka manawa.
- 'O nā mana'o o nā kama'āina i mua o nā mea a pau. Me mākou ke kuleana e ho'olohe pono i nā mana'o pili 'oihana ho'okipa o nā kama'āina, a laila e hana pū me ka 'oihana ho'okipa, ke kaiāulu, a me ke aupuni e ho'oponopono aku.

NĀ KOHO HO'OKŌ HO'OKELE NO NĀ MAKAHIKI 'ELIMA E HIKI MAI ANA: KA HO'ĀKĀKA 'ANA ME KA MĀLAMA 'ĀINA HO'OKIPA

Pono ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i e ho'okele pono i ka ho'olilo 'ana i nā kumuwaiwai he kāka'ikahi wale nō. Kauka'i ka waiwai o Hawai'i i ka 'oihana ho'okipa, a e mau ana ko mākou kālele 'ana i ka hana hokona. Eia na'e, iā mākou e ho'onui ana i ka mālama 'āina ho'okipa 'ana, penei ana kekahi o nā ho'okō ho'okele:

- 'O'i aku ka ho'olilo kālā 'ana a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā papahana e ho'oikaika ana i ke kūlana kūikawā o Hawai'i a e kāko'o ana i ke kaiāulu. Ma ka 'ao'ao hokona, kālele nui 'ia ka ho'ona'auao 'ana i ka malihini i mea e ho'omaopopo aku ai lākou i ko lākou kuleana. Hō'ume'ume 'ia nā malihini e kōkua ana i ke kaiāulu me ka ho'oulu ana i nā pōmaika'i waiwai.
kalana a me ka moku'āina ma o ka hana pū 'ana me nā ke'ena kaiāulu a me nā 'oihana kū'oko'a. (E nānā ma Kī'i 7 - "Ka Mahele Ho'olālā No Nā Hopena I Mahu'i 'Ia")
- Ke kia nei ka no'ono'o i ka ho'oulu 'ana i nā mahele pili kaiāulu a me nā pōmaika'i waiwai o ka 'oihana ho'okipa, me ka maka'ala 'ana i maika'i a'e nā hopena no ke ao kūlohelohe a me nā kumuwaiwai mo'omeheu. Kālele ana mākou i nā malihini ho'olilo nui i ke kālā ma kahi o ka ho'oulu 'ana i ka heluna o nā malihini hō'ea, a e maka'ala a mālama ana ho'i mākou i nā hopena.
- E mau ana kā mākou komo i ka ho'oponopono i nā nīnūnē pili pono i ka 'oihana ho'okipa ma kahi e hiki ai, ke kono 'ia e nā po'e i koho pāloka 'ia a ke kāko'o 'ia ho'i ia kono e ke kaiāulu.
- E huli ana mākou i nā ala e komo ai i ka ho'olālā 'āina ho'okipa a me ka mālama 'ana ho'i i nā kūlana o nā
- Kia ka no'ono'o ma ka mālama 'āina ho'okipa ma ke 'ano he 'ōnaehana wili pū 'ia. E kī'i mau ana mākou e ho'ohui i nā kalana, ka moku'āina, ka pekelala a me nā 'oihana kū'oko'a i ho'okahi wahi i mea e ho'oponopono ai i nā nīnūnē 'oihana ho'okipa e like me nā kahua kipa piha'ū; 'eleu ana mākou i ka pane i nā nīnūnē o ke kaiāulu; nā nīnūnē kahua mokulele a me nā awa kū moku; ka ho'ona'auao malihini; ka hana hokona i nā malihini i ho'olilo nui kālā a hō'ihi i ka 'āina; a me ke kāko'o 'ana i nā 'oihana i mea e ho'oikaika ai i nā papahana kaiāulu, mo'omeheu, a kūlohelohe nō ho'i no nā kama'āina a me nā malihini.
- Aia ma luna 'o nā "Kūkulu" 'ehā ka 'ōnaehana mālama 'āina ho'okipa o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i. 'O nā Kūkulu 'o ia ho'i (1) Nā Waiwai Kūlohelohe (2) Ka Mo'omeheu Hawai'i 'Ōiwi (3) Kaiāulu (hui pū 'ia me ka ha'uki a me ka palekana) (4) Ka Hana Hokona No Ke 'Ano o Hawai'i. (Nānā ma Kī'i 7.)

Ke Kuleana O Ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i

Ho'onohonoho i nā kumuwaiwai i mea e mālama 'āina ho'okipa ai no ka ho'oponopono 'ana i nā nīnūnē.

Alaka'i i ka 'oihana ho'okipa i ke ala e ho'oikaika 'ia ai ka waiwai o Hawai'i.

Kūpale a hana hokona i ke "'ano" o Hawai'i 'oiiai e mālama ana iā Hawai'i.

'O ka pōmaika'i a me nā mana'o o ke kama'āina ma luna o nā mea a pau.

Nā Kūkulu 'Ehā O Nā Ho'opuka a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i E Ho'opōmaika'i Ana I Nā Kama'āina & Nā Malihini

KE KŪKULU
WAIWAI
KŪLOHELOHE

*Hō'ihī 'Ia Nā Waiwai
Kūlohelohe A Mo'omeheu*

KE KŪKULU
MO'OMEHEU
HAWAI'I 'ŌIWI

*Kāko'o 'Ia Ka Mo'omeheu
Hawai'i & Kaiāulu 'Ōiwi*

KŪKULU KAIĀULU

*Ho'olokolako Like Ka 'Oihana
Ho'okipa & Ke Kaiāulu Kekahi
I Kekahi*

KŪKULU HOKONA

*Ho'onui 'Ia Nā Hana A Ka
'Oihana Ho'okipa*

3.3

KŪKULU WAIWAI KŪLOHELOHE

He ali'i ka 'āina, he kauwā ke kanaka.⁵

Ke mālama 'ia ka 'āina, na ka 'āina e pāna'i aku i ka mālama 'ana iā kākou. Ma o ka ho'onohonoho 'ana i ka manawa a me nā kumuwaiwai i mea e ola ai ka 'āina, pēlā e kani pono ai nā kama'āina a me nā malihini kekahi.

PAHUHOPU LAULĀ: *Hō'ihī I Nā Waiwai Kūlohelohe me Mo'omeheu*

E ho'onohonoho 'ia nā kumuwaiwai i nā papahana e kāko'o ana i ko Hawai'i mau waiwai kūlohelohe a me nā wahi pana i mea e maika'i a'e ai ke ola o ko Hawai'i mau kama'āina a me ke kipa 'ana o ka malihini.

⁵ 'Ōlelo No'eau – Hawaiian Proverbs & Poetical Sayings na Mary Kawena Pukui, Helu 531

NĀ KAHUA HO'okele

- Kāko'o, mālama, a e ho'onui i nā hana e pono ai ka mālama 'ana o nā kaiāulu, nā 'oihana kū i ka 'auhau 'ole, me nā ke'ena kalana, moku'āina, a pekelala i nā waiwai kūlohelohe.
- Paipai i ka ho'ona'auao 'ana a me ka ho'okō ho'okele mālama 'ana i nā waiwai kūlohelohe i nā wahi i alahula 'ia e ka malihini.

NĀ KOHO HO'okō HO'okele

- I loko o nā makahiki 'elima e hiki mai nei, ho'onui 'ia nā hana e ho'oponopono aku a e ho'omaika'i a'e ai i ka 'ōnaepuni a me nā waiwai kūlohelohe i kipa nui 'ia e ka malihini, e la'a me ka nahele, nā pāka, nā ala pi'i mauna, nā wahi pana, nā kahakai, a me ka 'āko'ako'a.
- 'Oiai kākou e ho'opuka ana i nā kumuwaiwai no nā mea ola like 'ole o ko kākou pae 'āina, ke kāko'o pū nei kākou i ka mālama 'ae'oa, ka 'oihana ho'okipa 'auamo kuleana, a me ka ho'ona'auao ma kahi i kipa nui 'ia e ka malihini.
- 'Oiai he aniau loli a he 'ilikai pi'i, e alu like ana mākou me nā 'oihana pili i ia mau pō'ino i mea e huli ai i ke ala e mākaukau ai ka 'oihana ho'okipa.

NĀ PAHUHOPU HĀIKI A ME NĀ ANA

PAHUHOPU HĀIKI 1:

Paipai a kāko'o i ka 'oihana ho'okipa 'auamo kuleana i kū i ka 'ae'oa.

- Ana Helu/Ana Ho'okō no ka Pahuhopu Hāiki 1:
 - (a) Ho'onui 'ia i nā papa a'o no nā hoa 'oihana ho'okipa.
 - (e) Ho'onui 'ia ho'i nā papa a'o no ke kūlana luna a 'oi.

PAHUHOPU HĀIKI 2:

Komo a paipai i ka mālama kumuwaiwai 'ana no nā kumuwaiwai kūlohelohe a me mo'omeheu i nā wahi i alahula i nā malihini.

- Ana Helu/Ana Ho'okō no ka Pahuhopu Hāiki 2:
 - (a) Mālama 'ia a i 'ole e ho'onui 'ia paha ke kālā a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i e ho'olako ai i nā 'oihana 'ē a'e no ka mālama 'ana i nā wahi pana a me nā 'āina kūlohelohe ma ke 'ano kūpono i ka mo'ohelu kālā.
 - (e) E ho'omaopopo i nā wahi i kipa nui 'ia ma o ka 'enehana ho'omeheu honua.

PAHUHOPU HĀIKI 3:

E paipai i nā hoa 'oihana ho'okipa e komo i ka 'A'a Aloha+, 'o ia ho'i ke ka'ina hana ma Hawai'i nei e ho'okō ai i nā Pahuhopu 'Imi 'Ae'oa O Ka 'Aha Aupunui Huipū'ia, keu aku nā pahuhopu pili i ka ikehu a me ka wai.

- Ana Helu/Ana Ho'okō No Pahuhopu Hāiki 3:
 - (a) Ho'onui i ka heluna o nā hoa/'oihana i komo i ka Papahana 'Oihana 'Ōma'oma'o o Hawai'i.
 - (e) Ho'omaka i nā hana e ana ana i nā hana 'ae'oa o ka 'oihana ho'okipa, he keu ma kēia mau mahele:
 - Ho'ēmi 'ia ka nui o nā hola kilouate.
 - Ho'ēmi 'ia ka nui o ka wai i ho'ohana 'ia
 - Ho'onui 'ia ka heluna o nā 'ōnaehana ikehu ho'opō'aiapuni.
 - Ho'ēmi 'ia ka 'aila kā i ho'ohana 'ia
 - Ho'ēmi 'ia ka pohō 'ea.

NĀ HANA HO'okō:

- Ho'olako i ke kālā ma o ke Kāhea No Nā Palapala Noi i nā 'oihana nona nā papahana e mālama ana, e ho'omalua ana, a e ho'okā'oi ana ho'i i nā waiwai kūlohelohe o Hawai'i.
- Kāko'o i nā hana e paipai ana i ka 'oihana ho'okipa e kū'ai i nā mea i hana 'ia ma Hawai'i a me ka mea 'ai i ho'oulu 'ia ma Hawai'i ma kahi e hiki ai i mea ho'i e ho'ēmi ai i ke kauka'i 'ana i nā mea pono kūwaho a e ho'opai i nā 'oihana o Hawai'i.
- Hana 'aelike no ka hana 'ana i nā papa a'o hō'oi'a'i'o e pili ana i ka 'oihana ho'okipa 'ae'oa, a me nā papa a'o 'ē a'e, no nā hoa 'oihana ho'okipa.
- Kāko'o a ho'ohanohano i nā 'oihana o ko kākou 'oihana ho'okipa e lawelawe pono nei i ka hana me ka maka'ala

'ana i ke ao kūlohelohe, ka mea 'ai a me nā mea kū'ai kūloko, ho'ēmi pohō, ka ho'ēmi 'aila kā, a me ka mālama 'ana i ka wai.

- Ho'okumu 'ia he papahana ao kūlohelohe 'ae'oa me nā hana waiwai kūlohelohe i mea e ho'oponopono ai i nā hopena maika'i 'ole o ka 'oihana ho'okipa a e kāko'o ai i ka ho'okumu 'oihana ho'okipa 'auamo kuleana.
- Alu like me nā ke'ena aupuni, 'oihana / 'ona 'āina a me nā po'o 'oihana i mea e ho'omalua ai a e ho'onui ai ho'i i ka 'ike o ka lehulehu he 'āina ho'okipa mālama 'āina ho'i 'o Hawai'i, a e ho'okō 'ia ana nō ko ka Moku'āina mau pahuhopu laulā no ke aniau loli a me ka 'ae'oa ma o ka 'A'a Aloha+.

3.4

KŪKULU MO'OMEHEU HAWAI'I 'ŌIWI

*'O ke aloha ke kuleana o kāhi malihini.⁶
Ho'okahi nō lā o ka malihini.⁷*

Ma o ia mea he aloha, helele'i ke kŭlana malihini ma hope o ka lā ho'okahi. Ua kuleana ka malihini e like me kākou kama'āina i ka mālama 'ana i ka 'āina a kākou e noho nei.

PAHUHOPU LAULĀ: Kāko'o I Ka Mo'omeheu/Kaiāulu Hawai'i 'Ōiwi

Ho'oulu 'ia ka ho'omaopopo 'ana o nā kama'āina a me nā malihini i ke 'ano laha 'ole o ka mo'omeheu a kaiāulu Hawai'i 'ōiwi.

NĀ KAHUA HO'okele

- Ho'oikaika i ka pilina o ka 'oihana ho'okipa a me ke kaiāulu Hawai'i 'ōiwi.
- E kāko'o i ka mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi ma o ka ho'okumu 'ana i mau papahana kipa malihini, hanana, a me nā papahana hokona i kŭ a hō'ihi iā Hawai'i 'oia'i'o.
- E kāko'o i nā papahana Hawai'i 'ōiwi a me nā mea pa'a 'ike Hawai'i, nā hana no'eau, nā mea mele, nā mea 'ōlelo Hawai'i, a me nā 'ano kanaka no'eau like 'ole i mau loa ai ka 'ike a me ka loina Hawai'i 'ōiwi.

NĀ KOHO HO'OKŌ HO'okele

- Ke ho'onui nei mākou i ke kālele 'ana ma ka 'ōlelo Hawai'i ma o ka mālama 'ana i nā kumu 'ike 'ōlelo Hawai'i o ka wā ma mua, a me kēia wā 'ānō; pau pū me ka ho'ohana pololei 'ana i ka 'ōlelo Hawai'i.
- Ke ho'oikaika nei mākou i nā pilina o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i me nā 'oihana pili Hawai'i 'ōiwi e like me nā pahuhopu laulā a me nā pahuhopu hāiki.

⁶ 'Ōlelo No'eau – Hawaiian Proverbs & Poetical Sayings na Mary Kawena Pukui, Helu 2453

⁷ 'Ōlelo No'eau – Hawaiian Proverbs & Poetical Sayings na Mary Kawena Pukui, Helu 1078

NĀ PAHUHOPU HĀIKI A ME NĀ ANA

PAHUHOPU HĀIKI 1:

Kāko'o 'ia ka ho'ohana 'ana o ka 'ōlelo Hawai'i i kēlā me kēia lā.

- Nā Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 1:
 - (a) Mālama 'ia a i 'ole e ho'onui 'ia paha ka mahele o ka mo'ohelu kālā no nā papahana o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i pili pono i ka mālama 'ōlelo Hawai'i 'ana a ho'ona'auao 'ōlelo Hawai'i 'ana paha.
 - (e) Ho'onui 'ia ka heluna o nā kipa 'ana i ka palapala kuhikuhi 'o Ma'ema'e ma ke kahua pa'a o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

PAHUHOPU HĀIKI 2:

Hō'oiā 'ia ka ho'olaha pololei 'ana i ka mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi e nā hoa 'aelike o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

- Nā Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 2:
 - (a) Ho'okumu 'ia kekahi mau lula no nā 'ike mo'omeheu Hawai'i e puka ana ma o ka hana hokona.
 - (e) Hō'oiā 'ia ka hahai 'ia 'ana o ia mau lula e nā hoa 'aelike i nā palapala a me nā papahana a lākou e ho'olālā ai, ma o ka loiloi 'ana i kā lākou mau hana.

PAHUHOPU HĀIKI 3:

Paipai 'ia ka hō'ike'ike pololei 'ana i ka mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi i loko o ka hana hokona a me nā papahana o ka 'oihana ho'okipa no nā malihini.

- Nā Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 3:
 - (a) Ho'olokolako a i 'ole ho'olako hapa 'ia kekahi 'aha no ka moku'āina a puni no nā mea ho'oholo kulekele, nā mea pa'a 'ike Hawai'i i pili i ka 'oihana ho'okipa, a me nā 'ahahui Hawai'i 'ōiwi like 'ole. No lākou nei ke kuleana o ka loiloi 'ana i nā hana i loko o ka hokona a me nā papahana no nā malihini.
 - (e) Ho'olaha 'ia ka 'ike i loa'a mai ma ka 'Aha i kuhi 'ia aku nei me nā mana'o o nā lālā pākahi o ia 'aha e pili ana i ka hiki a hiki 'ole paha ke ho'okō i ka makemake o nā lālā o ka 'Aha.

PAHUHOPU HĀIKI 4:

Ho'onui 'ia ka laha o ka 'ike a me ka hō'ihī 'ana i nā mea pa'a 'ike Hawai'i 'ōiwi, nā wahi pana, a me nā kumuwaiwai mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi.

- Nā Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 4:
 - (a) Ho'okumu 'ia ka 'ōnaehena no ke ana a me ka hō'ike 'ana i ka heluna o nā kahua 'oihana ho'okipa me nā papahana pili mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi a me nā mea pa'a 'ike Hawai'i 'ōiwi; pā makahiki ka hō'ike 'ana.
 - (e) Anamana'o 'ia (ho'okahi manawa i loko o nā makahiki 'elima e hiki mai nei ma ke emi loa) nā po'e i puka mai ka papahana a'o mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi a ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i mea e 'ike ai i kā lākou mau hana, a hō'ike 'ia nā hua o ia ana mana'o ma ka helu.
 - (i) Kūkulu 'ia ka pilina me nā 'ahahui pili mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi i mea e kuhikuhi ai i nā kahua kipa e kipa 'ia a kipa hewa 'ia paha e ka malihini.

PAHUHOPU HĀIKI 5:

Ho'olako 'ia ka 'oihana ho'okipa me nā papa a'o pili 'ike mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi no nā limahana.

- Nā Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 5:
 - (a) Koi 'ia nā 'oihana me nā 'aelike papa a'o mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi e hō'ike i ka holomua o ia mau papahana.
 - (e) Pa'a nā heluna e hō'ike ana i ka pi'i a'e o nā 'oihana e mālama ana i nā mea a me nā lawelawe 'ana i ho'okohukohu 'ia me nā koina o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

NĀ HANA HO'OKŌ

- Ho'olako 'ia ke kālā i nā ho'olaule'a Hawai'i 'ōiwi a me nā papahana e ho'omau ana i ka 'ike a me ke kaiāulu Hawai'i 'ōiwi, a e kū ia mau papahana he mau papahana ho'oheno 'ia e nā kama'āina a me nā malihini.
- Ho'olako 'ia ka 'oihana ho'okipa, a hiki a'e i nā pae ki'eki'e o nā luna a me nā 'ona 'oihana, i nā papa a'o, nā ha'awina, a me nā papahana pili mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi.
- Hana pū 'ia nā hoa 'aelike i mea e maika'i a'e ai ke kipa 'ana o ka malihini ma o nā papahana e kū ana i ke 'ano 'oiā'io o Hawai'i.
- Kāko'o 'ia nā mea pa'a 'ike Hawai'i 'ōiwi ma o ka 'imi 'ana i wahi e komo ai lākou nei i ke ao o ka malihini e kipa nei, i pōmaika'i ai kākou a pau.
- Ho'olako kālā 'ia nā papahana e ho'ōla hou a e ho'okuluma ana i ka 'ōlelo Hawai'i.
- E ho'omōhala 'ia nā papahana ho'olauna mo'olelo a mo'omeheu 'ōlelo Hawai'i no nā mea ho'olālā hālāwai.
- Hana pū 'ia ke Kulanui o Hawai'i i mea e koi ai i nā haumāna loa'a kālā kāko'o hele kulanui i ho'olako 'ia na ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i e komo i nā papa 'ike Hawai'i a me 'ōlelo hawai'i.
- E paepae 'ia nā po'e pa'a 'ike Hawai'i 'ōiwi i loko o ka 'oihana ho'okipa, na lākou nō e ho'omōhala i nā koina a me nā hana kūpono.

3.5

KŪKULU KAIĀULU

‘A’ohe hana nui ke alu ‘ia.⁸

‘O ka maika’i no ke kaiāulu, he maika’i ia no ka ‘oihana ho’okipa. He mea nui ke kūkākūkā ‘ana me nā kama’āina e pili ana i ka ‘oihana ho’okipa, nā pōmaika’i o ka ‘oihana ho’okipa, a me nā hopena o ka ‘oihana ho’okipa i nā kaiāulu. Ke ‘upu mai nā papahana kāko’o kaiāulu, e hana pū kākou i mea e komo pū ai ka malihini.

PAHUHOPU LAULĀ: Ho’olokolako Ka ‘Oihana Ho’okipa A Me Ke Kaiāulu Kekahi i Kekahi

E hana i mea e pōmaika’i ai nā kama’āina a me nā kaiāulu o Hawai’i i ka ‘oihana ho’okipa ma o ke kāko’o ‘ana i nā papahana i mahalo ‘ia e ke kaiāulu a i kū i ke ‘Ano o Hawai’i. E ho’omaopopo ‘ia nā kama’āina a me nā malihini e pili ana i kēia mau papahana a hanana paha, i mea e kūkulu ai i ka pilina o nā kama’āina me nā malihini, a laila e ‘ole’ā ana nā limahana kama’āina o ka ‘oihana ho’okipa a me ke kaiāulu.

NĀ KAHUA HO’OKELE

- Kia ka no’ono’o i kēia ‘ōlelo: "Ke maika’i no ke kaiāulu, ua maika’i i ka ‘oihana ho’okipa."
- E ho’opōmaika’i i ke ola o nā kama’āina a me ke ‘ano o ke kipa ‘ana o nā malihini.
- Ho’opuka ‘ia nā papahana e kāko’o ana i ke kaiāulu i mahalo ‘ia ho’i e nā kama’āina a me nā malihini no nā pōmaika’i pili kaiāulu, waiwai, a kūlohelohe ho’i e loa’a mai ana.

NĀ KOHO HO’OKŌ HO’OKELE

- Kia ka no’ono’o i ka ho’olaha ‘ana i nā hana maika’i o ka ‘oihana ho’okipa no nā kaiāulu i nā kama’āina.
- Koi ‘ia nā papahana ha’uki i ho’olako ‘ia e ke Ke’ena Kuleana Ho’okipa o Hawai’i e pili kiko’i i ka ‘oihana ho’okipa a e ho’opōmaika’i i ke kaiāulu. E mōakāka le’ā ho’i ka ho’okō ‘ia o ia mau koina ma o ka hō’ike ana.
- Ke ho’omōhala ‘ia nei ke kāko’o no nā papahana pili palekana no nā kama’āina a me nā malihini.
- I loko o ka mālama ‘āina ho’okipa ‘ana, eia mākou ke huli nei i ka ‘ōnaehana e pono ai ka mālama ‘ana i nā hopena ‘oihana ho’okipa.

NĀ PAHUHOPU HĀIKI A ME NĀ ANA

PAHUHOPU HĀIKI 1 (Ho’olokolako Kaiāulu):

Ho’okumu ‘ia a ho’olako ‘ia paha nā papahana e kāko’o ana i ka launa maika’i ‘ana o nā kama’āina me nā malihini, e ho’ohanohano ana i nā mo’omeheu like ‘ole o Hawai’i, a e kāko’o ana i ka pilina maika’i o ka ‘oihana ho’okipa me nā kaiāulu.

- Ana Ho’okō / Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 1:
 - (a) Mākia i 85% ka ‘olu’olu o nā mea komo papahana.
 - (e) Mākia i 25% nā kama’āina a me 25% nā malihini nā mea komo papahana.
 - (i) Ka heluna o nā papahana hou a i ‘ole papahana holumua i ho’olako kālā ‘ia.
 - (o) Pi’i ka maika’i o ke anamana’o ‘Olu’olu o ke Kama’āina no ka mana’o "Maika’i ka ‘oihana ho’okipa ia’u a i ko’u ‘ohana."

⁸ ‘Ōlelo No’eau – Hawaiian Proverbs & Poetical Sayings na Mary Kawena Pukui, Helu 142

PAHUHOPU HĀIKI 2 (Ho'okahua Limahana):

Ho'okahua 'ia nā limahana 'oihana ho'okipa mākaukau me nā papahana no nā kama'āina e ho'omaka ana mai ka wā 'ōpio mai a i ka wā hele kulanui, a me nā limahana e lawelawe 'ē nei i ka hana i ka 'oihana ho'okipa.

- Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhoopu Hāiki 2:
 - (a) Ho'okumu 'ia kekahi kōmike limahana o nā hoa 'oihana ho'okipa a me nā hoa ho'ona'auao. E hui lākou nei 2 manawa o ka makahiki a e ho'omaka nā hālāwai i ka hapa 'elua o ka makahiki 2020.
 - (e) Me nā hua o nā hālāwai i wehewehe 'ia a'e nei, ho'opuka ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i 'ekolu mau papahana hou ma ke emi loa.

PAHUHOPU HĀIKI 3 (Launa'ōlelo):

E haku 'ia nā ho'olaha i mea e maopopo le'a ai nā kama'āina he kōkua ho'i ka 'oihana ho'okipa e ho'omau ana i ka mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi, a mālama ana i ke ao kūlohelohe, a e kāko'o ana i nā kaiāulu.

- Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhoopu Hāiki 3:
 - (a) Ho'onui 'ia ka hana kūlelepaho o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.
 - (e) Ho'onui 'ia ka heluna o nā mo'olelo puka nū hou e pili ana i nā papahana a me nā hanana i ho'olokolako 'ia e ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.

PAHUHOPU HĀIKI 4 (Ka Palekana):

Kāko'o 'ia ka ho'ona'auao a me nā papahana kāohi i mea e ulu ai ka palekana o ka malihini a me nā kama'āina, i kū mau ai 'o Hawai'i he 'āina palekana.

- Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhoopu Hāiki 4:
 - (a) Ho'onui 'ia ka 'ike o ka malihini e pili ana i nā hana ho'opalekana pili kai a pili pi'i mauna ho'i. E ana 'ia kēia ma o nā anamana'o e nīnau ana i ka 'ike a 'ike 'ole 'ana paha o ka malihini i kekahi wikiō pili palekana.
 - (e) Nā heluna o ka Hō'ike Hokona Pā Makahiki e hō'ike ana i ka nui o ke koho 'ana iā "Ua palekana kēia wahi" e pili ana iā Hawai'i, a me ke koho 'ana i "Ua palekana kēia wahi" ma kahi i nīnau 'ia ai ke kumu e ho'i hou mai ai i Hawai'i.

- (i) Nā heluna o ke Ana Mana'o 'Olu'olu O Ka Malihini Pā makahiki e hō'ike i nā pane i ka nīnau "Me ka ho'omaopopo 'ana i kou kipa 'ana aku nei iā Hawai'i, pehea kou helu 'ana i ka palekana o ka Moku'āina o Hawai'i?"

PAHUHOPU HĀIKI 5 (Ka Palekana):

Komo piha i nā papahana ho'omākaukau no ke Ke'ena Mālama Ulia Pōpilikia o Hawai'i a e ho'oka'a'ike me ka 'oihana ho'okipa i nā wā pōpilikia

- Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhoopu Hāiki 5:
 - (a) Ka heluna o nā ala i loa'a mai i mea e ho'omaopopo a ho'ona'auao ai ho'i i ka 'oihana ho'okipa a me nā malihini kipa e pili ana i nā pōpilikia.
 - (e) Ho'omau 'ia a pi'i a'e paha ka maika'i o nā ana mākaukau i hana 'ia na ke Ke'ena Mālama Ulia Pōpilikia o Hawai'i.

PAHUHOPU HĀIKI 6 (Ka Ho'ēmi 'Ana):

Ho'omaopopo a e ho'ēmi i nā pilikia e ālai ana i ke kāko'o 'ana o ke kaiāulu i ka 'oihana ho'okipa ma o ka hana pū 'ana me nā ke'ena aupuni a me nā 'oihana kū'oko'a.

- Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhoopu Hāiki 6:
 - (a) Ka heluna o nā nīnūnē i ho'onohonoho 'ia no nā mokupuni pākahi.
 - (e) Ka heluna o nā nīnūnē i hāpai 'ia ma nā hālāwai kaiāulu o nā mokupuni pākahi.

PAHUHOPU HĀIKI 7 (Sports):

E kāko'o i nā papahana ha'uki i mea e ho'oulu ai i ka pilina kaiāulu, e maika'i ai ka hokona, e ho'oili mai ai i nā pōmaika'i waiwai, a e kāko'o 'ia nā 'ōpio o Hawai'i me ka mālama 'ana i ke 'ano 'oia'i'o o Hawai'i.

- Ana Ho'okō / Ana Helu no ka Pahuhoopu Hāiki 7:
 - (a) He mau hopena waiwai no nā papahana ha'uki kūlana ki'eki'e.
 - (e) Ka heluna o nā kaiāulu i kāko'o 'ia ma o nā papahana ha'uki.
 - (i) Ka heluna o nā 'ōpio i komo i nā papahana ha'uki.

NĀ HANA HO'OKŌ

- Ho'olako 'ia ke kālā ma o nā Kāhea No Nā Palapala Noi e kāko'o ana i nā papahana kaiāulu a e komo nā hana hou no nā malihini kipa me ka ho'omaopopo 'ana i nā kahua ho'okele.
- Ho'omōhala a ho'okumu i nā papa a'o i mea e ho'okā'oi aku ai i nā papahana kaiāulu.
- Ho'onui 'ia ka ho'olaha 'ia 'ana o nā papahana kaiāulu o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.
- Ho'onui 'ia nā papahana e kāko'o ana i nā limahana 'oihana ho'okipa o Hawai'i i po'okela ko lākou kūlana. E ho'okumu 'ia kekahi kōmike nāna e ho'okaualewa ana i nā mea a pono ai nā limahana a me nā luna.
- Ho'olaha nui 'ia kekahi papahana kūlelepaho a e ho'ona'auao i nā kama'āina a me ka po'e pāpaho pū e pili ana i nā pōmaika'i e loa'a mai ana ma Hawai'i nei ma o ka 'oihana ho'okipa.
- Ho'opuka 'ia ke kālā i ka haku 'ana i nā wikiō e

- ho'opakele ana i nā kama'āina a me nā malihini i nā mea weliweli o ke kai ma ka pi'i mauna 'ana.
- Kāko'o 'ia nā papahana mālama pelakana i mea e emi iho ai ke kalaima.
- Kāko'o 'ia nā papahana palekana kai o nā kahakai o Hawai'i
- Kāko'o 'ia nā papahana kōkua malihini e like me ka 'Ahahui Aloha Malihini o Hawai'i a me kona mau lālā ma nā kalana 'ē a'e.
- E komo piha i nā papahana ho'omākaukau o ke Ke'ena Mālama Ulia Pōpilikia o Hawai'i
- E ho'ākoakoia i ke kaiāulu, ke aupuni a me ko ka 'oihana ho'okipa i mea e kāko'o 'ia ai ka mālama 'āina ho'okipa 'ana a e ho'onui i ke alu like 'ana a pale 'ia nā hopena maika'i 'ole o ka 'oihana ho'okipa.
- Kāko'o 'ia nā papahana ha'uki e kōkua pū ana i ke kaiāulu, ka hokona a me ka waiwai.

3.6

KŪKULU HOKONA

Pā i ka leo.⁹

Lei Mahiki i ka ua kōkō‘ula.¹⁰

HKāhiko Hawai‘i i ka mo‘omeheu ho‘oheno a me ke ao kūlohelohe uluwehiwehi. ‘Olu‘olu ka leo heahea aku i nā malihini. He leo akahela nō ho‘i kēia kekahi. E nihi ka hele, e ho‘olālā pono, e kū i ka ‘oia‘i‘o a e ho‘okohukohu pono ‘ia i ka mākeke kohu. He palekaiko ‘o Hawai‘i i nā malihini. No laila, me ka ho‘ona‘auao ‘ana i nā malihini a me nā kama‘āina pū e ho‘omaopopo ai i ke kuleana.

PAHUHOPU LAULĀ: Ho‘onui I Nā Hana A Ka ‘Oihana Ho‘okipa

E komo i ka mālama a ho‘oulu ‘ana i ke ‘ano o Hawai‘i me ke ‘ano ho‘olālā pono ‘ia, kū i ka ‘oia‘i‘o, a ho‘okohukohu pono ‘ia i ka mākeke kohu; kālele ‘ia ke ‘ano kū ho‘okahi o Hawai‘i a me ke ao kūlohelohe; a kāko‘o ‘ia ka waiwai o Hawai‘i ma o ka hō‘ume‘ume ‘ana i nā malihini ho‘olilo nui i ke kālā a mālama kaiāulu.

⁹ ‘Ōlelo No‘eau – Hawaiian Proverbs & Poetical Sayings na Mary Kawena Pukui, Helu 2575

¹⁰ ‘Ōlelo No‘eau – Hawaiian Proverbs & Poetical Sayings na Mary Kawena Pukui, Helu 1972

NĀ KAHUA HO'OKELE

- Haku 'ia nā papahana hokona maika'i no nā mākeke nui pākahi o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i ma luna o ke kahua o ka mana'o ho'okahi no ke 'ano o Hawai'i, a e ho'olaha 'ia me ke 'ano koku i nā mākeke nui pākahi.
- Ho'okū'oko'a 'ia 'o Hawai'i i nā 'āina kipa ma o ke kālele nui 'ana i ka mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi, nā papahana 'oia'i'o, ke ao kūlohelohe a me nā kahua kipa a me ka launa 'ana me nā 'ahahui mo'omeheu Hawai'i 'ōiwi.
- Hana hokona i nā malihini ho'olilo kālā nui a mālama kuleana ma o ka haku 'ana i mau papahana kū i nā helu ana me ka

ho'omaopopo 'ana i ke 'ano o nā malihini i kēia wā a me ko ka wā a hiki mai ana.

- Ho'oulu 'ia nā pilina me nā hoa 'oihana ho'okipa e la'a me nā hui mokulele, nā 'oihana kū'ai nui, nā hōkele, nā moku holo moana, a me nā lālā 'ē a'e 'o ka 'oihana ho'okipa a puni.
- Kū nā papahana hokona i ka 'oihana ho'okipa 'auamo kuleana me ka ho'ohui 'ia 'ana o kekahi o ka 'A'a Aloha+.
- Ho'ohana 'ia nā 'enehana hou e wali ai ka hana hokona, e hiki aku i mua o ke anaina kūpono, a e paipai i ka 'oihana ho'okipa 'auamo kuleana.

NĀ KOHO HO'OKŌ HO'OKELE:

- Ke mālama 'ia nei nā papahana hokona ma o ka 'ōnaehana loiloi me nā ana e kālialai 'ia ai ka hana o nā 'oihana 'aelike i nā kahua ho'okele hokona a me nā pahuhopu hāiki o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.
- Kia ka no'ono'o i ka 'Oihana Ho'okipa 'Auamo Kuleana i nā papahana hokona, he keu ho'i ma nā papahana kāko'o 'auamo kuleana i ka huaka'i 'ana ma hope o ka hō'ea 'ana ma ka 'āina ho'okipa.

- Ke pa'a nei ka palapala 'aelike me kekahi 'oihana kū'ai a hokona i pili i ka 'Oihana Ho'olālā Hālāwai i mea e mālama ai i ka hale 'aha, nā hālāwai nui ho'okahi hōkele a me nā hālāwai nui i mau hōkele, i ho'okahi ke kahua. 'O ka hilina'i 'ia ko mākou pahuhopu ma 'ane'i.
- Ke hana pū nei me nā 'oihana 'aelike i mea e haku ai i nā mea ho'olaha no nā mākeke nui a puni ka honua ma luna o ke kahua ho'okahi, me ka ho'omaopopo 'ana i nā mahele kūikawā o ia mau mākeke pākahi.

PAHUHOPU HĀIKI A ME NĀ ANA

PAHUHOPU HĀIKI 1:

E laha ke 'ano o Hawai'i a puni ka honua ma ke 'ano i koku ai i nā kahua ho'okele hokona o ka 'oia'i'o, ka laha 'ole, a me ka 'Oihana Ho'okipa 'Auamo Kuleana.

- Ana Ho'okō/Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 1:
 - (a) Pi'i ka 'olu'olu o nā kānaka i kipa 'ole iā Hawai'i ma mua akā ua 'ike na'e i nā ho'olaha, i 'oi a'e ma mua o nā kānaka i 'ike 'ole i nā ho'olaha, ma ka Hō'ike Hokona.
 - (e) Hō'oia 'ia ma o nā hō'ike pā makahiki o nā 'oihana 'aelike a me nā papahana o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i, ua ka'a ke 'Ano o Hawai'i (ma ke 'ano ho'okahi i kuhi 'ia e ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i) i nā ho'olaha o nā mākeke nui pākahi. Ua kū nō i nā ku'una a ua ho'okohukohu mikioi 'ia no nā mākeke pākahi.

PAHUHOPU HĀIKI 2:

Pili pono ka hana hokona i nā malihini ho'olilo nui i ke kālā a mālama kuleana ho'i o nā mākeke pākahi.

- Ana Ho'okō/Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 2:
 - (a) Helu papa hou 'ia nā mākeke mākia kiko'i me nā malihini ho'olilo nui i ke kālā a mālama kuleana e nā 'oihana hokona 'aelike.
 - (e) Ho'onui i nā pākēneka o ka mo'ohelu kālā hokona no nā mākeke ho'olilo nui i ke kālā, a me nā hui hālāwai nui.
 - (i) He mau heluna no ke anamana'o 'Olu'olu O Ka Malihini no ka nīnau: ho'omana'o 'ia paha ka 'ike 'ana i kekahi 'ikepili i ka huaka'i palekana 'ana me ka 'auamo 'ana i nā kuleana.

PAHUHOPU HĀIKI 3:

Ho'omau 'ia a pi'i paha ka ikaika o ke 'Ano o Hawai'i ke ho'ohālikelike 'ia me nā 'āina ho'okipa paio.

- Ana Ho'okō/Ana Helu no ka Pahuhopu Hāiki 3:
 - (a) Pi'i ka maika'i o nā heluna ma ka Hō'ike Hokona no "waiwai" a me "papahana kūikawā."

NĀ HANA HO'OKŌ

- Hana 'ia nā 'aelike hokona i nā mākeke i wae 'ia a nā lākou e mālama i ko lākou mau papahana hō'ume'ume malihini i Hawai'i. E hō'oia 'ia ke koku 'ana o ia mau papahana i nā pahuhopu laulā a me nā kahua ho'okele o ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i.
- Ho'okumu 'ia he papahana hokona launa'ōlelo no ka 'Oihana Ho'okipa 'Auamo Kuleana i mea e ho'ona'auao ai i nā malihini ma mua a ma hope o ka hiki 'ana mai me nā

ha'awina e pili ana i ka māka'ika'i palekana 'ana a me ka hō'ihi 'ana.

- E hana pū me nā 'oihana kū mokupuni o nā mokupuni 'eono, i mea e ho'omau 'ia ai ka ho'olaha 'ana i ke 'ano kūpono o ia mau wahi, hana pū me nā hoa 'aelike mākeke, a e hana pū me nā hoa 'oihana mokupuni kekahi.
- Hana pū me nā loea 'enehana i mea e ho'ohana ai i nā mea hou e koku ana i kēia papahana ho'okele.

NĀ MAHALO

Ke mahalo aku nei ke Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i i nā kānaka pākahi a pau i lalo i ko lākou 'ae 'ana i ka manawa a kōkua ho'i i ka hana 'ana i kēia papahana ho'okele.

KA PAPA ALAKA'I O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAII

He hō'ailona ka huapalapala hiō o ka noho 'ana ma ke Kōmike Noi'i Papahana Ho'okele

L. Richard Fried Jr.
(Luna Ho'omalū Papa Alaka'i)
Lālā Ho'okumu
Hui Loio 'o Cronin Fried Sekiya
Kekina & Fairbanks

Micah Alameda
Hope Po'o Nui
Nā Leo TV

Fred Atkins
Hoa Mālama
Kaua'i Kilohana Partners

David Z. Arakawa
Luna Ho'okō
Land Use Research Foundation of Hawai'i

Daniel Chun
Luna Nui Kū'ai, Kaiāulu,
& 'Oiaulaha – Hawai'i
Alaska Airlines

George Kam
'Elele Aloha

Kyoko Kimura (Hope Luna Ho'omalū o ke Kōmike Noi'i Papahana Ho'okele)
Luna Nui - Pīlina 'Ona
Aqua-Aston Hospitality

Ku'uipo Kumukahi
Luna Nui o ka Mo'omeheu Hawai'i
'Ōiwi a me Kaiāulu
Hyatt Regency Waikīkī Beach Resort & Spa

Sherry Menor-McNamara
Pelekikena & Luna Ho'okō Nui
Chamber of Commerce Hawai'i

Benjamin Rafter
Luna Ho'okō Nui
OLS Hotels & Resorts

Kelly Sanders
Hope Pelekikena Hana
Highgate

Kimi Yuen (Luna Ho'omalū o ke Kōmike Noi'i Papahana Ho'okele)
Luna/Mea Ho'olālā
PBR Hawai'i & Associates, Inc.

NĀ LIMAHANA ALAKA'I O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAII

Chris Tatum
Pelekikena a Luna Ho'okele

Caroline Anderson
Luna Ho'okele Kaiāulu

Jennifer Chun
Luna Ho'okele Noi'i 'Oihana Ho'okipa

Pattie Herman
Hope Pelekikena, Hokona & Ho'oulu Mea
Kū'ai (No Kēkēmapa 1, 2019 mai)

Karen Hughes
Hope Pelekikena, Hokona & Ho'oulu Mea
Kū'ai (a hiki i 'Okakopa 4, 2019)

Kalani L. Ka'anā'anā
Luna Ho'okele Mo'omeheu Hawai'i A
Waiwai Kūlohelohē

Keith Regan
Luna Ho'okō Lawelawe Hana Nui

Marc Togashi
Hope Pelekikena, 'Oihana Kālā

Marisa Yamane
Luna Ho'okele Ka'a'ike & 'Oialaulaha

NĀ LIMAHANA O KE KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAII

Minami Aoki
Manakia Mākeke 'Oihana Ho'okipa

Maile Carvalho
Kāko'o Mo'ohelu Kālā

Maka Casson-Fisher
Laekahi Papahana

Leslie Centeno
Mea Ho'olaulaha Papahana Kaiāulu

Minh-Chau Chun
Manakia Noi'i 'Oihana

Isabella Dance
Manakia Lawelawe Hana & 'Aelike

Jadie Goo
Luna Ho'okele Hokona

Laci Goshi
Manakia Mākeke 'Oihana Ho'okipa

Dede Howa
Manakia Mo'omeheu Hawai'i

Chael Kekona
Laekahi Papahana

Talon Kishi
Luna Mo'ohelu Kālā

Lawrence Liu
Mea Helu Noi'i 'Oihana Ho'okipa

Joseph Patoskie
Manakia Noi'i 'Oihana Ho'okipa

Ronald Rodriguez
Laekahi 'Aelike

Chris Sadayasu
Manakia Mākeke 'Oihana Ho'okipa

Noriko Sloan
Manakia Lawelawe Hana

Vengie Talaro
Kāko'o Lawelawe Hana

Laurie Tam
Kāko'o Lawelawe Hana, 'Oihana Kālā

NĀ HOA KŪKĀ PAPA HANA HO'okele

John M. Knox
Pelekikena
John M. Knox & Associates, Inc.

Sara Bolduc
Hoa Noi'i Kī'eki'e
John M. Knox & Associates, Inc.

Aja Kop
Hoa Noi'i
John M. Knox & Associates, Inc.

Frank Haas
Pelekekina
Marketing Management, Inc.

KĪME HO'ONOHONOHO A HO'OPUKA PAPA HANA

Melinda Mullis
Luna Nui Hakuha
OrangeRoc

Katherine von Thelen
Alaka'i Pāhana
OrangeRoc

Robin Petersen
Alaka'i Kime Hakulau
OrangeRoc

NĀ MEA I NĪNAUELE 'IA

'OIHANA HO'OKIPA, 'OIHANA & 'ONA 'ĀINA

Julie Bicoy
Luna Ho'okele
Destination Moloka'i

Ross Birch
Luna Ho'okele
Island of Hawai'i Visitors Bureau

Doug Chang
Manakia Nui
Ritz-Carlton Residences, Waikīkī Beach

Toni Marie Davis
Luna Ho'okele
Activities & Attractions Association of Hawai'i, Inc.

Donna Domingo
Pelekikena
ILWU Local 142

Sherry Duong

Luna Ho'okele
Pulo Ho'okipa Malihini & Hālāwai Nui o Maui

Jeffrey Eslinger

Luna Nui Ki'eki'e, 'Ike Kūhohonu Mākeke
Pulo Malihini & Hālāwai Nui o Hawai'i

Les Goya

Hope Pelekikena
Queen Emma Land Co.

Mufi Hannemann

Pelekikena & Luna Ho'okele
Hawai'i Lodging and Tourism Association

Peter Ingram

Pelekekina & Luna Ho'okō Nui
Hawaiian Airlines

Jason Ito

Luna Nui Lawelawe Hana, 'Oihana,
a me Kaiāulu
Kyo-ya Management Company, Ltd.

Sue Kanoho

Luna Ho'okō
Pulo Malihini o Kaua'i

Jonathan McManus

Luna
Private Label Collection

John Monahan

Pelekikena & Luna Ho'okele
Pulo Malihini & Hālāwai Nui O Hawai'i

Mary Neister

Hope Pelekikena, 'Oihana Hālāwai Nui
Pulo Malihini & Hālāwai Nui O Hawai'i

Barbara Okamoto

Hope Pelekikena Ki'eki'e, 'Ike Kūhohonu Mākeke
& Piilina Mea Kū'ai
Pulo Malihini & Hālāwai Nui O Hawai'i

Chris Resich

Pelekikena
MC&A, Inc.

Noelani Schilling-Wheeler

Luna Ho'okele
Pulo Malihini o O'ahu

Peter Shaindlin

Luna Ho'okō Hana Nui
Halekūlani Corp.

Jay Talwar

Luna Ho'okele Hokona
Pulo Malihini & Hālāwai Nui o Hawai'i

Eric Takahata

Pelekikena
Ke'ena Ho'okipa o Hawai'i - Iāpana

André Tatibouet

Pelekikena
Hawai'i Hotel Consultants, LLC

Mitsue Varley

Hope Pelekikena, Hokona
Ke'ena Ho'okipa o Hawai'i - Iāpana

Cheryl Williams

Hope Pelekikena Mahele, Kū'ai & Hokona
Highgate

Eric Workman

Hope Pelekikena & Luna Ho'okō Hokona Nui
Polynesian Cultural Center

PALEKANA**Jerry Dolak**

Luna Nui Palekana
Hilton Hawaiian Village Waikīkī Beach Resort

Jessica Lani Rich

Luna Ho'okele
Visitor Aloha Society of Hawai'i

MO'OMEHEU**John De Fries**

Luna Ho'okele
Native Hawaiian Hospitality Association

Mehanaokalā Hind

Luna Nui Kaiāulu
Ke'ena Kuleana Hawai'i

Hökūlani Holt-Padilla

Luna Nui, Ka Hikina O Ka Lā
Ke Kulanui o Hawai'i ma Maui

WAIWAI KŪLOHELOHE**Suzanne Case**

Luna Ho'omalua & Luna Ho'okele
'Oihana Kumuwaiwai 'Āina

Curt Cottrell

Mea Lawelawe, Mahele Pāka Moku'āina
'Oihana Kumuwaiwai 'Āina

Mike Millay

Luna Papahana Nā Ala Hele,
Mahele Nahele a me Holoholona
'Oihana Kumuwaiwai 'Āina

Brian Neilson

Mea Lawelawe, Mahele Kumuwaiwai Wai a Kai
'Oihana Kumuwaiwai 'Āina

Josh Stanbro

Luna Ho'okō 'O'ole'a
Kalana 'o Honolulu

Trisha Kēhaulani Watson

Luna
Honua Consulting

AUPUNI KALANA**Mea Hanohano Derek Kawakami**

Meia
Kalana o Kaua'i

Mea Hanohano Michael Victorino

Meia
Kalana o Maui

Kay Fukumoto

Luna, Ke'ena Ho'oulu Waiwai
Kalana o Maui

Edwin Hawkins

Luna, Ke'ena Ho'oulu Waiwai
Kalana o Honolulu

Diane Ley

Luna, Ke'ena Ho'oulu Waiwai
Kalana o Hawai'i

Robbie Melton

Luna Ho'okō, Ke'ena Ho'oulu Waiwai
Kalana o Kaua'i

Ipo Mossman

Hoa Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i,
Ke'ena Ho'oulu Waiwai
Kalana O Maui

Terryl Venci

Hoa Kaiāulu ('Oihana Ho'okipa),
Ke'ena O Ka Meia
Kalana o Maui

AUPUNI MOKU'ĀINA**Linda Chu Takayama**

Luna Po'e Hana
Kia'āina David Ige

Luna Maka'āinana Richard Onishi

Luna Ho'omalua, Kōmike 'Oihana Ho'okipa
a Kuleana Kūwahō
Hale Lunamaka'āinana

Kenekoa Glenn Wakai

Luna Ho'omalua
Kōmike Ikehu, Ho'oulu Waiwai,
a 'Oihana Ho'okipa
'Aha Kenekoa

Luna Maka'āinana Sylvia Luke

Luna Ho'omalua, Kōmike 'Oihana Kālā
Hale Lunamaka'āinana

Mike McCartney

Luna
Ke'ena Ho'oulu 'Oihana,
Waiwai & 'Oihana Ho'okipa

Ross Higashi

Hope Luna Ho'okō (Kahua Mokulele)
Ke'ena Halihali

John Richards

Luna 'Oihana, Kānāwai, 'Enehana,
Ho'omākaukau 'Ai & 'Oihana Ho'okipa
Kulanui Kaiāulu 'o Kapīolani

KE KOI MĀLAMA ALOHA+

I ka lā 19 o ‘Apelila i ka makahiki 2019, ua pūlima nā alaka’i o Hawai’i i ke Koi Mālama Aloha+ i mea e ho’ohanohano ai i nā Pahuhopu Laulā i ka Lā ‘A’a. Pēlā i lilo ai ‘o Hawai’i ‘o ia ka Pūku’i Aupuni Huipū’ia Local2030 mua loa i ka Pākīpika, a ‘o ka mokupuni mua loa ho’i. Ho’omaopopo ke Ke’ena Kuleana Ho’okipa o Hawai’i i ke ko’iko’i o ke Koi Mālama no ka wā e hiki mai ana ma Hawai’i, no nā kama’āina a me nā malihini pū.

Ke ho’ohiki nei ke Ke’ena Kuleana Ho’okipa o Hawai’i i ke Koi Mālama ‘o ia ka pahuhopu a i ka makahiki 2025. Me ke aloha iā Hawai’i, i nā kūpuna, a me ka ho’okele ‘ana i ka ‘ae’oia o ka nohona, penei kā mākou hana:

- E ho’omau ‘ia ana nā lolina o ka mālama ‘ana, me ke aloha, i ko’u ola iho nō, me ko’u ‘ohana, me ko’u kaiāulu, a me nā malihini; pēlā pū me ka’u ‘oihana a me nā hui, no lākou nō ka’u lawelawe ‘ana;
- ‘A’a aku nō i ka ‘A’a Aloha+ ‘o ia ko Hawai’i ‘oloke’a hana e ho’okō ai i nā Pahuhopu ‘Imi ‘Ae’oia O Ka ‘Aha Aupuni Huipū’ia ma o ka mālama ‘āina.
- Ho’oheno ‘ia ka ‘ike a me ka na’auao o nā Hawai’i ‘ōiwi ma o ka mālama ‘ana iā Hawai’i, a i ‘ike ‘ia ho’i i nā mana’o i halihali ‘ia e ka Hōkūle’a ma ka papahana Mālama Honua
- Ho’okahua ‘ia nā lolina ‘ae’oia no nā hanauna e hiki mai ana ma o ka mālama ‘ana, ka ‘ohana, ke kuleana a me ke aloha.
- Ma o ke alu like e lilo ai ‘o Hawai’i ‘o ia ka hōkū ‘imo’imo e ho’okele ai nā kānaka ‘ē a’e i ke kaulike e pono ai ko kākou honua a pau.

A collection of handwritten signatures in various styles, including cursive and block letters, arranged in a grid-like fashion. The signatures are:

- Top row: Ci-Tal, K.L.
- Second row: Marui Yamane, JMD
- Third row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Fourth row: Mikaluk Teh, [Signature], [Signature]
- Fifth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Sixth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Seventh row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Eighth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Ninth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Tenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Eleventh row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Twelfth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Thirteenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Fourteenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Fifteenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Sixteenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Seventeenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Eighteenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Nineteenth row: [Signature], [Signature], [Signature]
- Twentieth row: [Signature], [Signature], [Signature]

KE'ENA KULEANA HO'OKIPA O HAWAI'I

1801 Alaākea Kalākaua, Papahale 1
Honolulu, Hawai'i 96815

(808) 973-2255
info@gohta.net